

En av regeringens kulturpolitiska prioriteringar är att förbättra villkoren för kulturskaparna. Medan många andra länder kraftigt skurit ner sina kulturbudgetar har vi varje år kunnat göra nya satsningar. För att förbättra villkoren för ... s.5

Lågkonjunkturer, kriser och ekonomiska depressioner för en god sak med sig. De tillåter oss att se klarare. Under högkonjunkturer finns inte bara ett överflöd av pengar, utan även av skitsnack: allt kommer alltid att gå bättre, sägs det ... s.14

I Rosa Taikons arbetsrum faller ljuset mjukt över furumöbler och heltäckningsmattor. Redskapen på arbetsbordet står prydligt uppstädade. På anslagstavlan sitter urklipp från de sextio år som Rosa har varit aktiv som silversmed ... s.16

I början av mars besökte Europeiska kommissionens ordförande, José Manuel Barroso, Berlin och konstakademin Akademie der Künste för att inleda den sista delen i EU-projektet *En ny skildring av Europa – konstnärer, forskare och ...* s.23

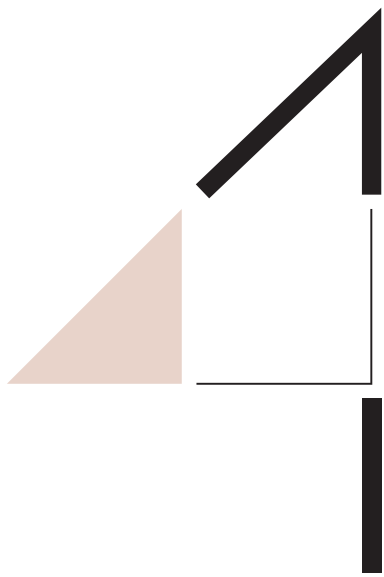

Inspiration finns överallt.

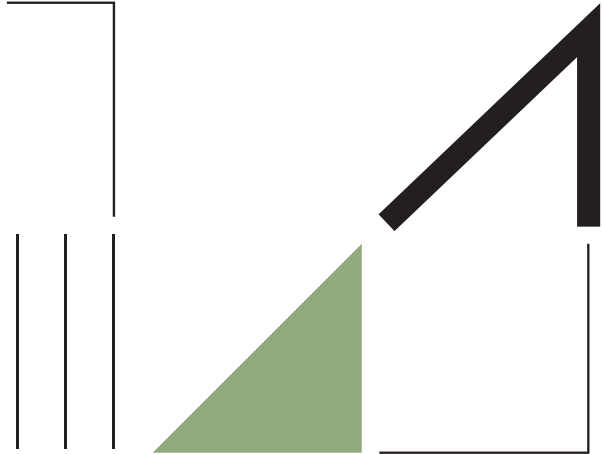
Sveriges stora
nätbutik för
konstnärsmaterial
med över
12 000 artiklar.

LEDARE
Konsten är fascismens första offer.

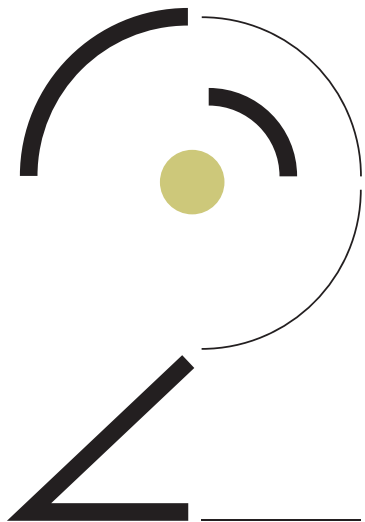
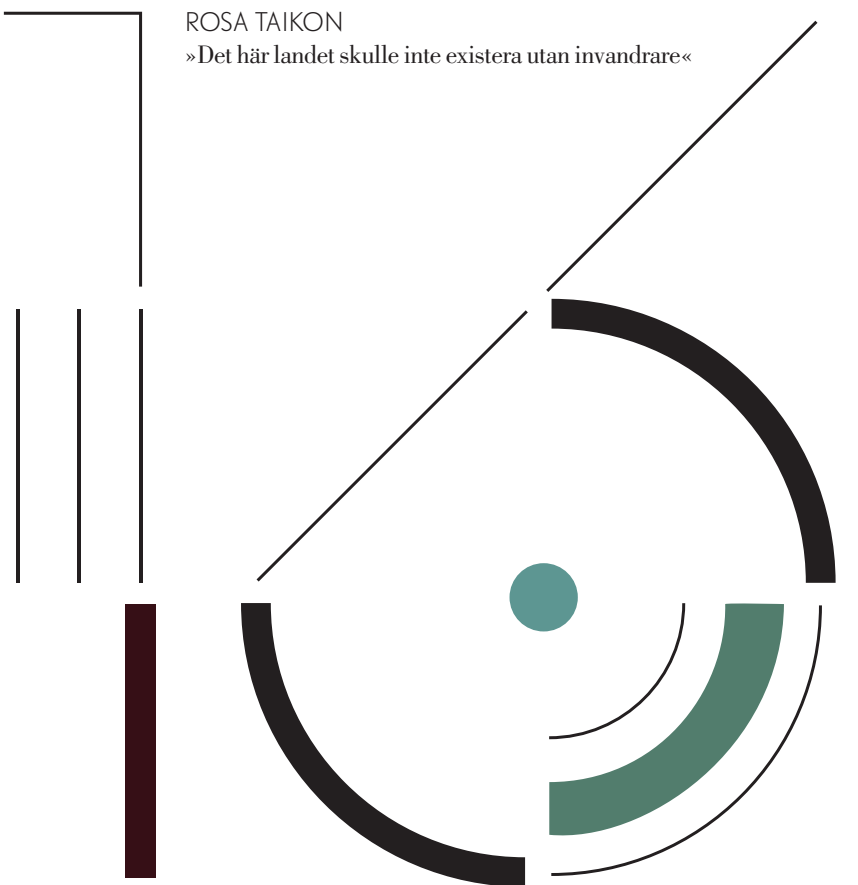
DEBATT
Lena Adelsohn Liljeroth (M):
»Regeringen har förbättrat konstnärernas villkor«.

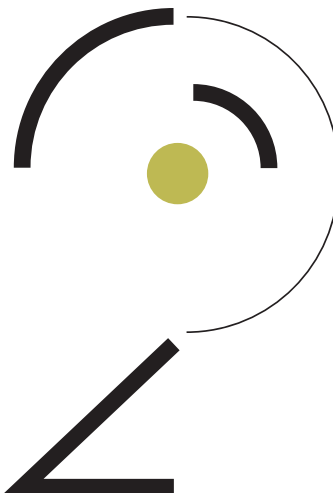
NYHETER
Fristäder, ankrade kulturbyggor och ett hotat norskt kulturklimat.

ROSA TAIKON
»Det här landet skulle inte existera utan invandrare«

MYTEN OM KREATIVA KRISEN
Kajsa Ekis Ekman gör upp med myten om att eurokrisen skapat bättre konst.

KAN KONSTEN RÄDDA EUROPA?
José Manuel Barroso vädjar till konstnärerna för att hålla ihop Europa.

«NEJ, TACK!»
Svenska politiker vill inte ha en europeisk kulturpolitik.

MEDLEMSSIDOR KRO/KIF

MEDLEMSSIDOR BUS

FASCISMENS FÖRSTA OFFER ÄR KONSTEN

EUROPA SLUTER SIG INÅT. Nationalistiska och rasistiska rörelser går framåt. I sommarens val till Europaparlamentet vädrar extremhöger morgonluft.

I striden om vår nationella identitet står konsten i första ledet. Det är ofta den fria konsten och kulturen som först drabbas när dessa partier vinner verklig makt och tar plats i våra parlament.

Senast i vårt grannland Norge, där Fremskrittspartiet (Frp) i höstas bildade regering tillsammans med högerpartiet Høyre. Fremskrittspartiet är ett högerpopulistiskt parti som ofta jämförs med Ny Demokrati och har ofta beskyllts för att vara främlingsfientligt och vill att Norge inte tar emot fler än 1000 flyktingar per år och vill kasta ut alla rumänska romer. Precis som Sverigedemokraterna har partiet arbetat hårt för att framstå som rumsrent.

Nyligen utbröt årets kulturdebatt i Norge när Pontus Kyander, svenska chefen för konstmuseet i Trondheim, skrev i en av museets utställningskataloger att »Nationalistpartier som Frp är farliga«. Det fick landets nya kulturminister, Thorhild Widvey, att gå i taket och kontakta Kyanders chef. Budskapet var att Kyander skulle hålla sig på mattan. Det är oroande tecken, i ett land alldeles för nära.

I Ungern är utvecklingen än mer oroande. Där har det nationalistiska partiet Fidesz systematiskt sparkat kulturchefer och ersatt dem med lojala nationalisterna och i vissa fall högerextrema och nynazister, som teaterchefen György Dörner. I det ungerska parlamentet sitter också det nazistiska partiet Jobbik, som driver kraftiga antisemitiska, antiromska och homofoba hatkampanjer mot kulturpersoner i Ungern.

Vad som skulle vänta det svenska konst- och kulturlivet om Sverigedemokraterna fick bestämma råder det inga tvivel om. I sitt program skriver man att »Sverigedemokraterna är motståndare till både kulturimperialism och kulturel relativism.« Med kulturimperialism menar partiet »kulturimpulser som utan att anpassas till svenska förhållanden inympas i det svenska samhället av maktavare eller grupper som inte själva ser sig som svenska«. Partiet vill avskaffa stöd till mångkultur och genusperspektiv i kulturen, som anses vara en »pseudovetenskap«.

I fjol hyllade Sverigedemokraten Patrick Ehn kulturpolitiken i Ungern som ett föredöme som Sverige borde ta efter: »När vi får mer politiskt inflytande kommer kulturplanen att se annorlunda ut. Får vi dessutom inflytande över tillsättning av chefsstjänstemän och verksamhetschefer, då kommer vi att försöka rekrytera kulturchefer som kan och vill genomföra våra kulturpolitiska mål.«

För nationalistiska och rasistiska partier och rörelser är konst- och kulturpolitiken oerhört viktig. Det har den alltid varit. I min bok *Plundrarna. Hur nazisterna stal Europas konstskatter* (2013) fick jag möjlighet att fördjupa mig i nationalsocialismens kultursyn. Kopplingarna till dagens händelser är skrämmande lika. Så fort nazisterna 1933 grep makten i Tyskland var det mot kulturlivet som det första angreppet riktades, mot frispråkiga kulturchefer, konstnärer och författare. Konst rensades ut från museer, därefter följde människor. Konst- och kulturpolitiken står i centrum för nationalistiska och rasistiska rörelser eftersom den anses utgöra kärnan i den nationella, rasmässiga och språkliga identiteten. Kontroll över kulturlivet är därför nödvändig. Att rensa bort det främmande och lyfta upp det »enande«.

Just därför måste kulturpolitiken i Sverige och Europa stå i första ledet i kampen mot rasism och främlingsfientlighet. Annars riskerar man att bli det första offret.

ANDERS RYDELL

CHEFREDAKTÖR

VAGEN TILL ROSA TAIKON

FOTO: EMILIA BERGMARK-JIMÉNEZ

KONSTNÄREN NUMMER ETT 2014

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE: ANDERS RYDELL

FORM OCH KONSTNÄRLIG LEDNING: NILLE SVENSSON

NYHETSREDAKTÖR: JULIA PILEBY

REDAKTÖR: JOHAN LINDSKOG

MEDARBETARE I DETTA NUMMER: KAISA EKIS EKMAN, JULIA PILEBY, SANNA

SAMUELSSON, LAURENS VAN TOUR, EMILIA BERGMARK-JIMÉNEZ

OMSLAG: ROSA TAIKON PORTRÄTTERAD AV EMILIA BERGMARK-JIMÉNEZ

PRENUMERATION HELÅR 275 KR: RED@TIDNINGENKONSTNAREN.SE

ANNONSER:

HANS FLYGARE HANS@ANNONSHUSET.SE

08-662 75 03

REDAKTIONEN: ERIK DAHLBERGSALLÉN 9, 111 52 STOCKHOLM

EMAIL: RED@TIDNINGENKONSTNAREN.SE

KRO/KIF: HORNIGATAN 103, 9 TR, 104 62 STOCKHOLM

KRO/KIF TEL: 08 54542080

KRO/KIF EMAIL: KRO@KRO.SE, KIF@KIF.SE

TRYCK: TRYDELLS TRYCKERI AB, UPPLAGA 8000 EX

TIDNINGEN KONSTNÄREN GES UT AV AB SVENSK KONSTNÄRSSERVICE

OCH PRODUCERAS AV EGG AB

KIF Sveriges Konsthantverkare & Industriformgivare

Konstnärernas Riksorganisation

The Swedish Artists' National Organization

MODERATERNA: »EN KULTURPOLITIK FÖR FRAMTIDEN«

EN AV REGERINGENS kulturpolitiska prioriteringar är att förbättra villkoren för kulturskaparna. Medan många andra länder kraftigt skurit ner sina kulturbudgetar har vi varje år kunnat göra nya satsningar. För att förbättra villkoren för bildkonsten har regeringen drivit igenom ett nytt avtal för utställningsersättning. Det så kallade MU-avtalet ger bildkonstnärer en rimlig ersättning när deras verk ställs ut. Syftet är att öka möjligheten att få ersättning för konstnärligt arbete i utställningssammanhang och skapa bättre förutsättningar för konstnärer att kunna leva på sitt yrke. Avtalet som är tecknat mellan staten och konstnärsorganisationerna och som började gälla 2009 är bindande för alla statliga myndigheter och institutioner som anordnar konstutställningar.

Avtalet är också tänkt att fungera som en förebild för andra offentliga och privata utställare. På regeringens uppdrag har parterna dessutom nyligen förhandlat fram ett nytt avtal som ska bli ännu bättre för konstnärerna och enklare att tillämpa.

En annan viktig fråga för bildkonstens villkor är hur konsten kan ta plats i det offentliga rummet. Samverkan kring gestaltning av den offentliga miljön och stadsutveckling har därför stärkts genom uppdrag till Statens konstråd tillsammans med Statens centrum för arkitektur och design, Boverket och Riksantikvarieämbetet. Arbetet har inte minst lyft fram metoder och förebilder för hur konst kan vara drivande i utformningen av offentliga miljöer.

I den konstnärliga utformningen av våra gemensamma miljöer spelar också enprocentregeln en stor roll. Konstnärsnämndens rapporter visar att en majoritet av kommunerna och nästan alla landsting tillämpar enprocentregeln. Konstnärlig gestaltning har på så vis blivit en självklar del vid en stor del av all byggnation. Konsten i och runt Karolinska institutet är ett exempel på satsning av konstnärlig utsmyckning i sjukhusmiljö, vilken dessutom bidrar till ökad hälsa och tillfrisknande enligt forskningen. Vi har därutöver stärkt den regionala kulturpolitiken och därigenom gett frågor om konst i offentliga miljöer större uppmärksamhet och genomslagskraft runtom i landet.

Den ideella sektorn bedriver ett viktigt arbete i det svenska samhället. Regeringen har därför infört nya

inkomstskatteregler som innebär skattelättnader för stiftelser som främjar t.ex. kultur, miljö och idrott. Genom det nya ändamålskravet kommer även möjligheterna till skattereduktion för gåva att bli fler.

För att se till konstens framtid och nästa generation har vi särskilt prioriterat barn och unga. Kultur av hög kvalitet stimulerar på så vis fantasi och kreativitet under uppväxten, men är också grunden för yngre generationers framtida deltagande i kulturlivet. En konkret satsning på kultur för unga som också engagerar professionella konstnärer är Skapande skola – som nu omfattar hela grundskolan och förskoleklass – och innebär 173 miljoner kronor per år till mer kultur i skolan. Detta har också inneburit en breddad arbetsmarknad för konstnärer.

Jag välkomnar alla som vill bidra till mer kultur, naturligtvis också privata initiativ. Vandalorum, Sven-Harrys konsthall och Artipelag är några goda exempel som skapats under senare år.

Jag vill se ett samhälle som präglas av kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet. Därför lyder Alliansregeringens kulturpolitiska mål sedan 2009 att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Detta speglar en grundläggande uppfattning om att konstens egenart och egenvärde är en förutsättning för dess möjlighet att också bidra till hela samhällets utveckling. Genom konkreta satsningar på förbättrade villkor för kulturskapare, en breddad arbetsmarknad, konsten i centrum av det offentliga rummet och satsningar på barn och unga skapar vi en kulturpolitik för framtiden.

LENA ADELSON LILJEROTH (M)
KULTURMINISTER

artnetco.eu

Art Network Co-operation Europe

Samlingsutställningar över hela Europa +

"Möten" Galleri Tersaeus Stockholm

"Tower Power" Wittenstein Time Center Paide Estland

"In the Heat" Antica Fornace Grazia Umbria Italien

"557 Reasons" The Crypt Gallery London

"Estland möter Sverige" NK-villan Nyköping

"Housewives" & "Northern Winds"

Latino Art Museum Pomona Los Angeles

"Connected" Valssaamo Kaapelitehdas Helsinki

LEDTRÅDAR

CARL JOHAN DE GEER

12.4 - 10.8 2014

FÄRGFABRIKEN

BLEKINGAR
2014
14 juni - 31 augusti

Jurybedömd utställning
för konstnärer med
anknytning till Blekinge.

Info och anmälningsblankett:
www.ronnebykonstforening.se
Senast 9 maj 2014

KULTUR
CENTRUM
RONNEBY

Foto: Emilia B. Jiménez/Söderberg Agentur

Försäkrad

Hela tiden

Hela världen

✓ Företag/Ateljé ✓ Kamera & Teknik ✓ Resa

✓ Personskadeskydd ✓ Privat Sjukvård ✓ Sjukavbrott

Kundservice 08-440 54 40 · www.gefvert.se

Gefvert

KULTURBRYGGAN SLÅR NER PÅLARNA

UNDER VÅREN BESLÖTS DET ATT FÖRSÖKSVERKSAMHETEN KULTURBRYGGAN SKULLE BLI ETT EGET ORGAN INOM KONSTNÄRSNÄMNDEN. KULTURBRYGGANS UPPGIFT ÄR ATT GE BIDRAG TILL NYSKAPANDE KULTURPROJEKT. MEN KRITIKER MENAR ATT FINANSIERINGSFORMEN ÄR RISKABEL.

STOCKHOLM Det var 2011 som kommittén Kulturbryggan fick i uppdrag av regeringen att driva en försöksverksamhet som skulle stödja nyskapande kulturprojekt. Målet var att verksamheten skulle drivas vidare som ett särskilt beslutande organ inom Konstnärsnämnden från och med 2015.

Under våren 2014 kom beskedet från regeringen att Konstnärsnämnden skulle förbereda för att Kulturbryggan skulle införas i myndigheten som ett eget organ.

Kulturbryggans huvuduppgift har varit att pröva och besluta om bidrag till nyskapande kulturprojekt samt att bidra till samverkan med andra finansiärer. Kulturbryggan har årligen haft 25 miljoner kronor att dela ut.

Bo-Erik Gyberg, ordförande i Kulturbryggans kommitté, tycker att det är ett glädjande besked att verksamheten ska bli permanent.

– Det jag tycker är intressant är att man nu ska försöka finna en form som tar vara på de erfarenheter som är gjorda. Verksamheten ska ha en ganska hög grad av risktagande både konstnärligt och professionellt.

Bo-Erik Gyberg berättar att det nu är Konstnärsnämnden som har i uppdrag att komma fram till hur man ska gå vidare.

– Vi kommer att sammanfatta vårt arbete i en rapport, säger han.

2015 kommer alltså den nuvarande kommittén att upplösas och det är regeringen som kommer att utse en ny grupp som ska besluta om bidragen. Bo-Erik Gyberg menar att Kulturbryggan ska vara ett alternativ till andra bidragsgivare, som till exempel Konstnärsnämnden.

– Det finns inte så många myndigheter som har

erfarenheter av att utdela medel till konstnärlig verksamhet, så jag har mycket goda förhoppningar om att det här ska bli bra.

En av de saker som skiljer Kulturbryggan från andra kulturbidragsgivare är sättet på vilket ansökningarna bedöms.

– Vi har ett annorlunda sätt att bedöma, än till exempel Konstnärsnämnden, säger Bo-Erik Gyberg.

Gruppen, som bedömer de ansökningar som kommer in, ska bestå av personer som svarar för olika kompetensprofiler, där ingångarna inte alltid är traditionella, som bild, musik och film. De sökande får i sina ansökningar uppge vilken kompetens man önskar de som ska bedöma ansökan bör ha. Mellan 2011 och 2013 var det totalt 2867 stycken ansökningar. Av dessa fick 393 bifall.

– Man kanske vill att ens ansökan ska bedömas utifrån ett hbtq-perspektiv eller utifrån hållbar utveckling – och så försöker man matcha ansökan med de som har den kompetensen.

Kritiker av verksamheten menar dock att det finns problem med hur Kulturbryggan delar ut sina pengar när det kommer till delfinansiering.

Det finns tre typer av stöd att söka: startstöd, tematiska stöd och genomförandestöd. När det gäller startstödet och det tematiska stödet krävs ingen ytterligare finansiering. Men när det kommer till genomförandestödet kräver Kulturbryggan att minst 50 procent av finansieringen kommer från annat håll. En som ställer sig frågande till det här är Jonas Lundgren, som driver »Kulturpolitikbloggen«.

– Kulturbryggan i sig är säkert inte dålig, men det handlar om hur Kulturbryggan delar ut sitt kapital. Problemet är att man institutionaliserar den borgerliga kultursynen, säger han.

Jonas Lundgren är kritisk till synsättet att man ska ha privat kapital inom kultursektorn.

– Jag har själv skrivit en kandidatuppsats om det här med externt kapital inom kulturen. Det man kan konstatera är att den här bilden som Lena Adelsohn Liljeroth har om att man ska få in externt kapital – det händer ju inte. Det är en saga, säger han.

Han tror att när man tar hjälp av mecenater och företag skapas ett godtycke och en risk för att konsten inte blir oberoende.

– Precis som det blir med kulturbudgetar så fastnar man i en situation där det första som får stryka på foten vid en lågkonjunktur är kulturen.

Lena Adelsohn Liljeroth försöker arrangera ett äktenskap. Men i näringslivet är man inte intresserad av att finansiera kulturen och kulturarbetarna är inga entreprenörer, fortsätter han.

Men Bo-Erik Gyberg håller inte med om den kritiken.

– Kulturbryggans uppdrag är att hitta andra finansiärer. Om staten lägger 'så här mycket pengar' så ska det komma lika mycket från andra finansiärer.

Han berättar att av de som beviljats genomförandestöd så har bidragssökarna hittat finansiärer i den lokala matbutiken och från transportföretag, till exempel.

– Det handlar om att man vill öka pengarna till kulturen utan att minska skattemedlen, säger Bo-Erik Gyberg.

FREMSKRITTS- PARTIET VILL AVSKAFFA KULTURPOLITIKEN

NYLIGEN UTBRÖT ÅRETS KONSTDEBATT I NORGE NÄR REGERINGEN FÖRSÖKTE TYSTA MUSEICHEFEN PONTUS KYANDER. I CENTRUM FÖR KONFLIKTEN STÅR FREMSKRITTSPARTIET OCH PARTIETS INTRÄDE I DEN NORSKA REGERINGEN.

OSLO Det har blivit sen kväll, någon gång i februari, och plötsligt kommer det ett sms. Det är Pontus Kyander, chef på konstmuseet i Trondheim, som tar emot det. Sms:et som landade i museichefens inkorg var starten på årets hätskaste kulturdebatt i Norge. Avsändare var Kyanders chef i museibolaget MiST, Suzette Paasche, som meddelade att både Norges statsminister och kulturminister varit i kontakt med styrelseordföranden. Och detta var hon inte helt nöjd med. Anledningen var att Pontus Kyander en månad tidigare, i ett förord till Trondheims konstmuseums halvårsprogram, låtit Fremskrittspartiet (Frp) exemplifiera en nationalism, som han tycker sig se i hela Europa i dag.

Detta fick alltså både Norges kulturminister, Thorhild Widvey (Høyre), och statsministern, Erna Solberg (Høyre), att lyfta på luren och ringa museet. Kulturministern hävdade att samtalet bara handlade om att få information och samla fakta. Solberg har dock förnekat samtalet. Men enligt ett påföljande sms till Kyander ska statsministern ha varit »provocerad«.

Händelsen blev startskottet för en debatt om yttrandefrihet, självständighet och kulturpolitik. På debattsidor härledde Pontus Kyander händelsen till beroendeförhållandet som finns mellan institutionerna och den politiska makten. I Aftonbladet skrev han: »Konsekvenserna för den som gör sig obekvämt i ett sådant system är att få sina anslag nedskurna, få avslag på sina ansökningar, och hamna sist i kön till varje offentlig utspisning«. I samma artikel skriver han att den norska regeringen, i och med det inträffade, har visat på »riktigheten i den kulturpolitik som de själva gått till val på«.

Vad är det då för kulturpolitik Frp driver? En politik som både statsministern och kulturministern så kraftfullt vill skydda från att bli sammankopplad med »nationalism«.

BILD: LAURENS VAN TOUR

I artikeln »Fremskrittspartiets kulturpolitik – kulturpolitisk opposition i utveckling« beskriver den norska kulturhistorikern Ole Marius Hylland ett parti som, under sin tid i opposition, hade de mest högljudda invändningarna mot den rådande kulturpolitiken. Men samtidigt framstår Frps alternativ som både spretigt och inkonsekvent.

Enligt Hylland finns det få genomgående analyser av vad Frps kulturpolitik egentligen står för. Han gör ett försök genom att utgå från det politiska programmet över tid, partiets kulturpolitiska arbete i Stortinget och offentliga utspel och uttalanden.

När det kommer till hur partiet har utvecklat sin kulturpolitik utifrån en analys av partiprogrammet under 30 år visar det sig att Frp antog en explicit kulturpolitik 1977, fyra år efter partiets grundande. Under 80-talet blev partiets kulturpolitik märkbart mer marknadsorienterad, då man bland annat ansåg att fler kulturområden skulle vara självfinansierade. Under 90-talet tonades det marknadsekonomiska ner och partiet inkluderade istället argument som i större grad än tidigare utgick från vad som var bäst för konsten, konstnärerna och kulturlivet. Under 2000-talet, särskilt under andra halvan, blir det en tydlig förskjutning mot att fokusera på kulturen som en sammanhållen gemenskap. Man trycker på att det är viktigt att värna om det norska kulturarvet. Hylland skriver att partiet lägger vikt vid det norska, det som har en historia inom de norska ramarna och att partiet sätter ett likhetstecken mellan »kultur« och »nation«.

När det gäller budgeten för 2011 (i vilken man föreslår att sänka bidragen till kulturen med en dryg

miljard) anser Hylland att de viktigaste förslagen i kulturbudgeten är skattebefrielse för frivilliga organisationer, att avbryta systemet för public service-TV, att avskaffa alla former av konstnärsstipendier och konstnärlön och att arbeta för att upprätthålla nationella kulturinstitutioner.

När Hylland tittat på de budgetar som lagts mellan 1999 och 2011 listar han 25 poster där Frp föreslår en budgetsänkning med 100 procent. Däribland återfinns internationellt samarbete, stora utställningar, presstödet, norsk film, scenkonst i länen och garanterad inkomst för konstnärer.

Ett uppmärksammat uttalande var när Frp-politikern Julia Brännström på landsmötet 2011 påstod att konstnärerna var den yrkesgrupp som lyckats köra ner sitt sugrör i statskassan. Detta blev speciellt uppmärksammat i sociala medier.

Hylland menar att Frps kulturpolitik till mångt och mycket går ut på att avskaffa kulturpolitiken. Han konstaterar att partiet för en liberal argumentation för konstens autonomi, där statliga pengar representerar beroende, medan privata och kommersiella pengar inte gör det.

Høyre-Frp-regeringens agerande i museidebatten i Trondheim illustrerar på något sätt de motstridiga signaler Frp sänder genom sin kulturpolitik. Å ena sidan vill man upprätthålla museiverksamheten i Norge, som på sikt ska stå fri från statlig inblandning. Men i praktiken verkar politikerna ha svårt att inte lägga näsan i blöt.

JULIA PILEBY

BESÖK SKANDINAVIENS STÖRSTA KONSTMÄSSA

Øksnehallen • Halmtorvet 11 • Köpenhamn V • den 9 – 11 maj 2014

Ett konstfrämjande i samarbete med bl a Kulturnätverket KULTUR1 i Sverige

5000 m2 med utställning av bildkonst, brons, keramik, skulpturer, foto, glas och smycken.

Möt över 180 professionella konstnärer från Skandinavien, bland andra över 60 konstnärer från Sverige.

KONSTMÄSSAN ART NORDICS ÖPPETTIDER

Fredagen den 9:e maj kl. 14-19

Lördagen den 10:e maj kl. 10-18

Söndagen den 11:e maj kl. 10-17

BESÖK REDAN NU: www.art-nordic.dk och se konstverk, biografier, m m av alla konstnärer.

Upptäck också på Art Nordic för första gången i Danmark
Kinesisk Konst i världsklass.

The Art Zhen Shan Ren International Art Exhibition

Konstsamlingen är på världsturné och har visats på fem kontinenter i 200 städer. Målningarna och skulptur ger en gripande skildring av människor som har modet att utstå svår förföljelse på grund av att de utövar meditationsmetoden Falun Gong och att övertygelsens kraft uppbär tron på att godhet alltid segrar.

Konstverken är skapade av 14 kinesiska mästare med Prof. Zhang K unlun i spetsen och visas i nära samarbete med Föreningen Konst och Kultur Zhen Shan Ren i Göteborg.

Art Nordic ApS

info@art-nordic.dk

www.art-nordic.dk

Tel. +45 5189 5172

Fax +45 4352 8608

Konstbok
200 sidor
delas ut på mässan
Pris 100 -

GÄVLE BLIR FRISTAD FÖR BILDKONSTNÄRER

SOM FÖRSTA ORT I SVERIGE SKA

GÄVLE ERBJUDA BILDKONSTNÄRER

FRISTAD. GÄVLE KONSTCENTRUM

ÄR EN AV ANLEDNINGARNA TILL ATT

STADEN LÄMPAR SIG SÄRSKILT VÄL FÖR

BILDKONSTNÄRER.

GÄVLE Sverige har sedan tidigare sju fristäder, men oftast erbjuds de till författare. Göteborg blev under hösten första fristad för en musiker, rapparen Khaled Harara från Gaza.

Miljöpartiet i Gävle ville också erbjuda en fristad för en konstnär, och eftersom det inte finns någon för bildkonstnärer tyckte man att det skulle passa i en stad som Gävle med sitt Konstcentrum. I slutet av februari röstades förslaget igenom av kommunfullmäktige.

– Det är fantastiskt att fullmäktige tog det här

beslutet, säger Ylva Bandmann (MP), vice ordförande i kultur- och fritidsnämnden i Gävle och ordförande i stipendiekommittén för kulturstipendier.

– Vi är för ett mångkulturellt samhälle och alla människors lika rättigheter. Och vi är mot förföljelse av människor. Det finns många fristäder för författare men vi tycker att det saknas en fristad för en bildkonstnär, säger Ylva Bandmann.

Det var en enig kommunfullmäktige som röstade igenom förslaget. Men Moderaterna och Sverigedemokraterna reserverade sig.

Micael Dahlberg (M), gruppleddare i kommunfullmäktige i Gävle menar att det handlar om finansiering.

– Vi tycker inte att kultur- och fritidsnämnden ska använda skattepengar till det här stipendiet. Vi föreslog istället att man skulle undersöka möjligheterna att använda kommunens donationsfonder. Men eftersom det i nuläget inte fanns något besked om huruvida det är möjligt valde vi att rösta nej, säger han.

Micael Dahlberg säger att han egentligen inte har något emot att Gävle blir en fristad.

– Vi skulle inte ha något emot om man kunde använda donationsfonderna. Men vi vill inte att man ska använda 300 000 kronor av skattemedlen till det. Hittar de donationsmedel skulle vi inte ha något emot det, säger han.

Stipendiet är ett arbetsstipendium på två år och den som erhåller stipendiet får mellan tiotusen och fjortontusen kronor per månad. Kommunen ska ordna med bostad och hjälpa konstnären att etablera sig i samhället.

Ylva Bandmann tycker att det är viktigt att ett land som Sverige tar emot en förföljd konstnär.

– Oavsett det språk man talar, oavsett var man bor på jordklotet, är konsten ett språk som alla kan ta till sig och förstå. Konst är ett starkt uttrycksmedel och därför hotar det diktaturer. Konstnärer, med sitt starka

språk, behöver ett skydd. Och för att världen ska bli bättre måste vi ha konstnärer som vågar ifrågasätta. Så utvecklas världen och blir bättre för alla.

När Miljöpartiet lade förslaget om att bli en fristad hade de redan en konstnär i tankarna, Narek Aghajanyan, som efter att ha flytt från Jerevan i Armenien hamnade i Gävle.

– Jag har redan pushat för honom till tjänstemännen, säger Ylva Bandmann.

Narek Aghajanyan kom till Sverige 2010 efter att ha blivit misshandlad och fått sina målningar förstörda av polisen.

– Hans konst har utvecklat ett politiskt engagemang och han har uttryckt kritik mot den armeniska regimen. Poliserna misshandlade honom i hans hem och förhindrade hans utställning. De har förstört hans konstverk och hotat honom till livet, säger Ylva Bandmann.

Vem som avgör vilken konstnär som kommer att få vistas i Gävle är dock ännu oklart. Anna Livion Ingvarsson är chef för Konstcentrum i Gävle. Efter att det politiska beslutet är taget är det nu hon, som tjänsteman, som driver frågan vidare. Hon berättar att det har funnits en diskussion med ICORN (International Cities of Refuge Network) som samordnar de 40 fristäder som finns i världen.

– Gävle vill samarbeta med ICORN. Den konstnär som vill ha fristad ansöker hos ICORN som hanterar ansökan. Man undersöker att den som ansöker om fristad verkligen är hotad och förföljd, säger hon.

När det gäller förföljda författare är det PEN International som har stått för undersökningarna. Nu söker ICORN även kontakt med andra organisationer för mänskliga rättigheter, som har andra kontaktnät i konstvärlden.

– Det är ICORN som sköter och bedömer ärendena, sedan föreslår de ett antal konstnärer för Gävle. Och sedan är det upp till kommunen att bestämma vem som ska få stipendiet, säger Anna Livion Ingvarsson.

Vem som tar det avgörande beslutet är ännu inte bestämt – det kan vara antingen politiker eller tjänstemän. Men ICORN tycker att det ska vara tjänstemän.

Både Ylva Bandmann och Anna Livion Ingvarsson gläds åt att Gävle ska bli en fristad och tror att det kommer att berika stadens kulturliv.

– Jag tror att det här kan ge oss en bra självkänsla – att vi ställer upp för världen. Det ger oss också ökad demokrati och ökad solidaritet, säger Ylva Bandmann.

– Och det kommer att korsbefrukta alla våra konstnärer och kulturarbetare. Det kan utveckla Gävle konstnärligt på alla sätt, fortsätter hon.

Enligt Anna Livion Ingvarsson kommer Gävle att hamna i ett viktigt sammanhang tack vare sin egenkap av fristad.

– Oavsett vem som kommer blir det bra. Den personen är i säkerhet och kan fortsätta arbeta utan att vara tystad. För Gävle innebär det att man visar att yttrandefrihet och bildkonstnärers arbete är viktigt i ett samhälle.

Hon tror också att det blir ett bra tillfälle för stadens konstcentrum att uppmärksamma bildkonstnärers villkor i världen.

– Det handlar om att lära sig mer om hur det är att verka som bildkonstnär på andra platser, där man riskerar förföljelse. Allt det där är intressant att veta mer om. Det kanske man kan uppmärksamma mer tillsammans med publiken och organisationer.

BILD: LAURENS VAN TOUR

JULIA PILEBY

Dalslands konstmuseum 2014

29 mars – 18 maj

Upperud Cabinet of Curiosity

Grupputställning Japan/Sverige

SHIBORI BY *Eva Lagnert Yuh Okano*

Sara Casten Carlberg Takumi Ushio Elsa Charin

Eva Marmbrandt Sachiko Teramura Anita Swahn

Eva Davidsson Chie Sakai Kerstin Petersson Åsa Pärson

Tina Haldorsson Måleri

Sam Stigson

Ur min naturaliesamling

Skulptur, objekt

Chie Sakai

Sam Stigson

2 aug – 21 sep

Ulrika Berge

Tópia – ett landskap av svävande växtlighet

Håkan & Åsa Wettre

Det Blå

Elsa Agélii

Broderi

27 sep – 23 nov

Nina Bondeson

Berättelsens mitt

Måleri objekt grafik

Alvar Lundin 1894–1975

Retrospektiv

Anna Wengdin

Broderi

Nina Bondeson

Ulrika Berge

**Fri
entré**

Binu Bhaskar

7 juni – 27 juli

John Michael Ekeblad, New York

Articulate – Things Made By People

Binu Bhaskar, Indien

ALIVE, fotografi

Västra Götalandsregionens Artist in Residence 2014

Annette Alsiö Handblåst glas

Öppettider:

29 mars–18 maj: onsdag–söndag 11–17

7–30 juni: onsdag–söndag 11–17

1–27 juli: måndag–söndag 11–17

2 augusti–21 september: onsdag–söndag 11–17

27 september–31 oktober: onsdag–söndag 11–17

November: lördag–söndag 11–17

VI ÄR ETT REGIONALT
**KONST
FÄSTE**
VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN

Bonaparte
MUSEICAFÉ

Upperud
464 40 Åsensbruk
3 km från akvedukten i Håverud,
strax norr om Mellerud.
Tel: 0530-300 98
www.dalslandskonstmuseum.se

**Dalslands
konstmuseum**

konstnärernas

CENTRAL KÖP

Ny webshop www.konstnarernas.se

FRISTÅENDE KURSER

Konstfack erbjuder löpande fristående kurser för dig som är yrkesverksam inom bild-, design- och konstområdet.

Aktuella kurser - ansök senast 15 april 2014!

- Drapering, 3 hp
- Intro. to Artistic Research, 15 hp
- Making Matters: Project-led Artistic Research, 15 hp
- Research Lab, 60 hp
- Perception, färg, ljus & rum, 10 hp
- Transdisciplinary Studio, 15 hp
- Designprocesser, 30 hp
- Fotografisk bild och multimodala verktyg, 30 hp
- Pedagogik och ämnesdidaktik för konstnärer, 15 hp
- Curator-Lab, 60 hp
- Fotografins & Videokonstens historia, 30 hp
- Modellteckning, 3 hp
- Ljud i det offentliga rummet, 15 hp
- Helig, helig är bilden, 30 hp
- Grundkurs i pedagogik för högskolelärare, 7,5 hp
- Slöjd - material, hantverk och gestaltning i ett didaktiskt perspektiv, 30 hp
- Utbildning för VFU-handledare, 7,5 hp
- Kandidatkurs i bildpedagogik, 30 hp
- Magisterkurs i bildpedagogik, 30 hp
- Bild för årskurs 7-9, 1-45 hp - Ingår i Lärarlyftet II, 45 hp
- Slöjd för årskurs 7-9, 31-45 hp - Ingår i Lärarlyftet II, 15 hp

Läs mer på:
[www.konstfack.se/
utbildning](http://www.konstfack.se/utbildning)

Konstfack
University College of
Arts, Crafts and Design

NORDISK SALONG 2014

HELSINGBORG 25 OKT - 11 JAN
HELSINGBORGS KONSTFÖRENING / DUNKERS KULTURHUS

Håll dig uppdaterad via webben:
www.nordisksalong.se
www.helsingborgskonstforening.se
www.dunkerskulturhus.se

Inlämning
1 augusti!

DUNKERS
KULTURHUS

HELSING
BORGS
KONST
FÖRE
NING

Inbjudan till:

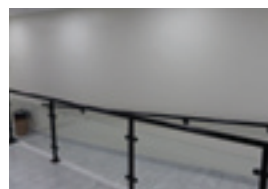
Intresseanmälan utsmyckningsuppdrag

Foajén, Huskvarna Teater

Anmäl ditt intresse
senast 15 maj 2014 till:
Kultur Jönköpings kommun
Box 1029
551 11 Jönköping

Mer information:
www.jonkoping.se
sökord *utsmyckningsuppdrag*

Kontaktperson:
Ann Johnsson
tfn 036-10 25 47

JÖNKÖPINGS
KOMMUN
Kultur

Rachel Tess, dansare och koreograf,
aktuell på Wanås Konst 2014.

"WANÅS KONST
IS POTENTIAL!"

- Rachel Tess
dansare & koreograf

WANÅS
KONST

PROGRAM 18 MAJ - 2 NOV 2014

• Juan Pedro Fabra Guemberena • CM von Hausswloff
• Molly Haslund • Jan Häfström • Christian Janakowski
• Tadashi Kawamata • Klara Kristalova • Sigalit Landau
• Martina Lowden • Skånes Dansteater • Carl Fredrik
Reuterswärd • Rachel Tess • **Permanent samlingen**
i Parken • Konsthall • Café • Shop • Deli
www.wanaskonst.se

<p>KASTADE KONST FÖR 90 000 KRONOR</p> <p>BARI/ITALIEN Konstnären Sala Murats verk fick en haltande start då det skulle premiärvisas i konstgalleriet i Bari i Italien. Vid öppningen av utställningen, <i>Meditating Landscape</i>, upptäcktes att flera föremål från Sala Murats installation saknades. Delar av föremålen i verket, som bestod av kartongbitar, tidningar och kaksmulor, hade misstagits för att vara skräp – och städats bort. Städern ska, enligt uppgifter till BBC, ha trott att det var skräp som lämnats kvar av de som arbetat med att sätta upp utställningen. »Skräpet« visade sig dock vara värt runt 90 000 kronor. Städbolaget ställde sig emellertid på städerns sida och menade att hon bara hade gjort sitt jobb, och att företagets försäkring kommer att täcka värdet på verket.</p>	<p>KONSTPENGAR FÖRSVINNAR I KINA</p> <p>KINA/USA En studie, gjord av Alice Lovell Rossiter, i samband med hennes magisterexamen vid Sothebys Institute of Art, visar på stora olikheter i import och export av konstföremål mellan Kina och USA. Studien har analyserat konsttransporter mellan de båda länderna. Rapporten bygger på statistik från FN Commodity Trade Statistics Database (COMTRADE). Enligt ekonomen Benjamin Mandel, som handledde Alice Lovell Rossiter, bör felmarginalen mellan importen och exporten mellan de båda länderna vara noll. Men rapporten visar att ungefär femton procent av värdet på alla handelsvaror mellan Kina och USA visar avvikelser. En av orsakerna till att siffrorna inte stämmer tros vara att Kina smugglar konstföremål ut ur landet. Rapporten hävdar också att de lagar som den kinesiska regeringen antog 2002, för att reglera handeln med kulturarvsobjekt, i stort sett har misslyckats. Detta bidrar i sin tur till kryphål där korruption kan äga rum. Andra orsaker till att pengar »försvinns« kan enligt rapporten vara penningtvätt och skatteflykt.</p>	<p>KONSTSAMLARE STÄMMER STIFTELSE</p> <p>NEW YORK I slutet av februari stämde ett antal konstsamlare Keith Harings stiftelse efter att de bedömt en större samling som förfälskning av konstnären.</p> <p>Det handlar om 80 verk av Keith Haring, som samlarna menar är äkta eftersom de är inköpta av vänner till den amerikanska konstnären. Stiftelsen menar emellertid att verken är förfälskade. Enligt stämningens sökanden har stiftelsen vägrat att granska de bevis som samlarna anser sig ha för att verken ska vara äkta. Anledningen till att stiftelsen vill beteckna verken som oäkta är, enligt samlarna, att det ökar värdet på stiftelsens samling. Keith Haring, som dog 1990, är känd för sin gatukonst och graffitinspirerade verk.</p>	<p>TYSKT MUSEUM AVBRÖT UTSTÄLLNING</p> <p>ESSEN Folkwangmuseet i Essen avbröt en planerad utställning med polaroidbilder av den fransk-polska konstnären Balthus som innehöll bilder på modellen Anna, som poserat för honom från åtta års ålder till dess att hon var sexton år gammal. Utställningen skulle ha omfattat 2 000 bilder tagna av konstnären när han var i 80-årsåldern. I början av februari fick <i>The Art Newspaper</i> ett meddelande från museet att man inte skulle genomföra utställningen eftersom det »skulle kunna leda till oönskade rättsliga konsekvenser«. Det var efter att den tyska tidningen <i>Die Zeit</i> kritiserade den planerade utställningen och kallade bilderna »dokument av pedofil girighet«. Efter diskussioner i museets ledning beslutade man att avbryta den planerade utställningen.</p>
<p>KONSTNÄR AVVISADES PÅ GRUND AV KLÄDVAL</p> <p>BENGTSFORS Konstnären Carolina Falkholt slängdes ut från högstadieskolan Bengtsgården i Bengtsfors efter att ha burit en kavaj med texten »Min jävla fitta«. Konstnären var inbjuden till en två dagar lång workshop på skolan i samband med ett konstprojekt med temat »Förtryck«. Men workshopen fick ett abrupt slut, då Carolina Falkholt blev inkallad till rektorn på skolan, där hon fick ett ultimatum: att ta av sig kavajen eller lämna skolan.</p> <p>Konstnären valde då att lämna skolan. Anledningen till att rektorn inte ville att konstnären bar kavajen med trycket ska, enligt en intervju med <i>Kulturnytt</i> i P4, ha varit att texten kunde väcka oro bland eleverna och att det inte är i enlighet med skolans förebyggande arbete kring trygghet och studiero. Enligt Carolina Falkholts advokat, Anders J Bergkvist, ska skolan ta fram ordningsregler tillsammans med eleverna. Men några regler gällande klädsel finns inte på den aktuella skolan och därför ska det inte heller ha funnits någon anledning för rektorn att avvisa konstnären.</p>	<p>BERLINS KULTURSEKRETERARE AVGICK EFTER SKATTEFIFFL</p> <p>BERLIN André Schmitz, Berlins kultursekreterare, avgick i februari efter att ha undvikit att betala skatt för pengar som funnits på ett schweiziskt bankkonto. Skandalen upptäcktes av en utredare under en räd mot en schweizisk bank 2012. Ett brottmål inleddes mot politikern, men avslutades då André Schmitz betalade böter på 5000 euro och nästan 20 000 euro i kvarskatt. Det var dock först i februari 2014 som skandalen blev offentlig i tabloidtidningen <i>B.Z</i> och kultursekreteraren beslutade sig för att avgå. André Schmitz har innehaft posten som kultursekreterare sedan 2006, och varit ansvarig för en av de största kulturbudgetarna i Europa.</p>	<p>LENA CRONQVIST BLEV ÅRETS KONSTNÄR</p> <p>STOCKHOLM Tidningen <i>Konstvärlden</i> korade Lena Cronqvist till Årets konstnär i februari. Det är åttonde året som tidningen utser Årets konstnär. Årets vinnare, bildkonstnären och skulptören, Lena Cronqvist, har nyligen fått stor uppmärksamhet för sin utställning på Liljevalchs i Stockholm. På andra plats kom Jens Fänge och på tredje plats Klara Lidén.</p>	<p>MODERNA FICK ÅTTA KONSTVERK</p> <p>STOCKHOLM Moderna museet har fått åtta konstverk donerade till sig. Konstverken har skänkts av framlidna Elisabeth »Peggy« Bonnier, maka till förläggaren och konstsammlaren Gerard Bonnier. Donationen innehåller åtta verk av Jean Fautrier, Juan Gris, Paul Klee, Henri Laurens och Pablo Picasso.</p> <p>Till sommaren planerar Moderna museet i Malmö en utställning med Pablo Picasso. Och nästa år ska Kleemålningarna visas i en utställning som är en dialog mellan Paul Klee och Ivan Aguéli.</p>
<p>SELFIE SOM KONSTPROJEKT</p> <p>VIRSERUM Under våren har Virserums konsthall jobbat med bildfenomenet »selfies« – självporträttsbilder i sociala medier. Det är fotografen Emma Blomberg som har lett projektet, som mynnar ut i en utställning med selfiesbilder på festivalen »This is Hultsfred«. Festivalen äger rum sista helgen i maj. Därtill blir det också en särskild utställning som bygger på ett fördjupande projekt med en grupp tjejer. Emma Blomberg har valt att vända sig till tjejer, just därför att det ofta är unga tjejers bilder som kritiserats hårdast när det kommer till fenomenet »selfies«. Emma Blomberg vill ge tjejerna möjlighet att titta på sig själva och på hur de blir betraktade, samt jobba med frågor runt identitet.</p>	<p>KONSTNÄRER HOTAR ATT BOJKOTTA SYDNEYBIENNALEN</p> <p>AUSTRALIEN 35 av de 90 deltagande konstnärerna lämnade den 19 februari ett brev till styrelsen där de påtalade sin avsky mot att en stor sponsor av biennalen, det Sydneybaserade företaget Transfield, tjänar pengar på regeringens kontroversiella politik när det gäller obligatoriskt förvar av asylsökande. Huvudsponsorn har anlitats av regeringen för att tillhandahålla tjänster för bland annat säkerhet till öar i Papua Nya Guinea, dit de som söker asyl i Australien skickas och hålls kvar. Undertecknarna, som bland annat består av konstnären Martin Boyce och andra internationella och australienska konstnärer, har i sitt brev bett styrelsen att göra sig av med Transfield som huvudsponsor och hitta nya finansierare. Biennalens styrelse har meddelat att de håller fast vid sin huvudsponsor.</p>	<p>FLER MUSEIBESÖK UNDER OS</p> <p>SOTJI Konstmuseet i Sotji fick ett uppsving i besöksantal under OS. Museet hade fler besökare under vinterspelen än det någonsin haft. Under högsäsong brukar museet ha runt 300 besökare per dag, uppger <i>The Art Newspaper</i>. Under de första dagarna av de olympiska spelen kom över tusen personer, däribland koreanska, kinesiska och europeiska besökare. Under OS hade museet en utställning om Tsdynastins idrottsintressen, från Peter den store till Nikolaj II. En annan utställning visade verk av samtida konstnärer från hela Ryssland. Men de höga besöksiffrorna har också inneburit en ansträngning för museet. Under OS har man tagit bort entréavgiften som annars är 200 rubel.</p>	<p>MUSEIANSTÄLLD ATTACKERADES</p> <p>MOSKVA En anställd vid Gulagmuseet i Moskva blev misshandlad av en religiös grupp som kom till museet i februari. Händelsen inträffade inte långt efter att Pussy Riot utsatts för en attack i Sotji. Anledningen till att den anställda attackerades ska ha varit att han, enligt gruppen, hade kränkt en av gruppens medlemmar. Attacken utfördes av en grupp som kallar sig »Guds vilja«. De ska ha krävt en ursäkt av den museianställda och sedan spottat honom i ansiktet. Därefter fick han ta emot flera slag. Innan gruppen lämnade museet ska de ha varnat den anställda – om han inte bad om ursäkt offentligt skulle det bli värre nästa gång.</p>
		<p>PERSONAL ÖVERNATTADE PÅ MUSEET</p> <p>KIEV Under de våldsamma demonstrationerna i Kiev kämpade museipersonalen med att försöka skydda nationalmuseet. Under upproret doldes målningar för att skyddas mot sot och värme vid bränderna. Och personalen tillbringade nätter på museet. De informerade även polisen om hur de skulle undvika att skada institutionen. Men då polisen och demonstranter drabbade samman bevitnades två mindre försök till plundring. De ska ha lämnat byggnaden tomhänta.</p>	<p>GRAFIKENS HUS TOTALFÖRSTÖRT</p> <p>MARIEFRED Den 17 mars brandhärjades Grafikens hus i Mariefred. Branden totalförstörde byggnaden och en utställning med Carl Fredrik Reuterswärd som skulle öppna samma månad. Även museets samling på över 8000 verk gick förlorade.</p>

Myten om den kreativa krisen

Grekland är en bruten och skuldsatt nation där extremhögern vinner kraft. Men en ljuspunkt är kulturen, som blomstrar i ekonomiska kristider. Det är i varje fall så det brukar låta. Författaren Kajsa Ekis Ekman gör upp med myten om att kriser leder till bättre konst.

LÅGKONJUNKTURER, kriser och ekonomiska depressioner för en god sak med sig. De tillåter oss att se klarare. Under högkonjunkturer finns inte bara ett överflöd av pengar, utan även av skitsnack: allt kommer alltid att gå bättre, sägs det, låna hur mycket som helst utan att någonsin behöva amortera, tekniken löser miljöfrågorna, EU är ett fredsprojekt och utvidgas hela tiden så fler får bli med i vår fina klubb...

Låt oss gå tillbaka till 2003 när Sverige folkomröstade om euron. När jag tittar på tidningsurklippen jag sparat blir det märkbart hur få av debattartiklarna som handlar om vad euron faktiskt var: ett ekonomiskt verktyg. Istället sades det att euron skulle bidra till bättre miljö, vänskap mellan européer och mer jämställdhet mellan män och kvinnor (!) Ytterst lite sades om de olika intressekonflikterna som låg under: mellan Tyskland och Frankrike, nord och syd, stat och kapital, mellan olika företag, olika klasser.

Eurokrisen rev undan hela denna chimär. Plötsligt försvann alla vackra ord. Där stod banker och vrålade desperat efter att till varje pris få tillbaka sina utlånade pengar, även om människor fick svälta på kuppen. Där stod Tysklands förbundskansler Angela Merkel och sa åt sydeuropéer att felet var att de tog för långa semesterar. Plötsligt utsågs bankchefer till premiärministrar istället för de folkvalda och ingen pratade längre om ifall euron hade skapat jämlikhet mellan män och kvinnor. Inom krisländerna uppdagades skandaler, politiker och företag som roffat åt sig av skattepengar. Även inom partierna uppstod konflikter, som ledde till att nya partier skapades. Det uppstod konflikter mellan privatanställda och offentliganställda, mellan arbetande och arbetslösa, infödda och invandrade, inom familjer då barnen skrek åt sina föräldrar att det var deras fel att allt detta hade hänt, deras generation som gjort att de unga hamnat i arbetslöshet... Konjunkturer är som tidvatten – när högvattnet drar sig undan ser man med ens allt det bråte som dolde sig på stranden. Med ens uppdagas alla de intressekonflikter som tidigare varit dolda.

I GREKLAND HAR krisen lett till en katharsis. Det är ett land som håller på att omvärdera sig självt. Nyss stod man stadigt i sin identitet som europé, EMU-medlem, en av VIP-klubben. Nu regeras man av Europa som ett protektorat och hela samhället tvingas ned på knä av en trojka som kräver att de privatiserar vattnet och halverar sina löner. 30 procent av landets befolkning är arbetslös, 65 procent av de unga. Det är vanligare att man som ung inte har ett jobb än att man har ett.

Och de som har ett jobb får ofta inte betalt. Många av mina vänner i den privata sektorn har inte fått lön på mer än ett halvår. Istället erbjuds de lite mat av arbetsgivaren, vitvaror, att semestra i arbetsgivarens sommarstuga. Man ser välklädda människor rota i soporna. Vaccin är slut på många sjukhus.

Är vi ens européer? frågar folk sig. Kanske borde vi söka andra allierade: Ryssland, Kina eller USA, när Europa håller på att glida isär. Detta jämlika VIP-projekt har delats upp i ett centrum och en periferi. Centrum är Tyskland, Nederländerna, Belgien, Frankrike – tjänar pengar, exporterar, lånar ut. Periferin är Spanien, Portugal, Grekland, Irland – förlorar pengar, importerar, lånar. Det är inte första gången Grekland blir skuldsatt och förlorar sin självständighet, tvärtom. Stormakterna har många gånger tagit kontrollen över Grekland genom invasion och krig, givit stöd till diktatorer och installerat europeiska prinsar på den grekiska tronen. Idag sker det genom valutafonder och teknokrater. Många greker ser historien upprepa sig.

Den grekiska krisen har ackompanjerats av flera narrativ i europeiska medier. Det har varit, i tur och ordning:

- Anklagelsen: »den lata greken«
- Sorgesången: »den grekiska tragedin«
- Trösten: »kulturen blomstrar i kristider«

Medan den första berättelsen är högerpolitisk och den andra är förlamande, så verkar den tredje positiv. Jag vet inte hur många artiklar jag läst i tidningar som The New York Times, The Guardian och The Independent om hur konsten har fått sig ett uppsving under krisen. Journalisten, en ditsänd reporter, går runt och fotar politisk graffitti, konstutställningar och konstaterar att »teatrarna är fulla som aldrig förr.« Men exemplen är ofta magra, konsten inte särskilt politisk och kunde lika gärna hittas under en högkonjunktur. Jag vet, eftersom jag har själv fått i uppgift att skriva dessa texter. Alla verkar vilja höra att konsten mår bra i kristider. Kanske passar det in på människors föreställningar om konst: att den är som allra bäst när konstnären är fattig, hållögd, desperat och inte kräver något betalt. Förra året ordnades »En kväll för Grekland« på Etnografiska i Stockholm. Det var dikter, grekisk folkmusik och besök av både en svensk och grekisk kulturminister. Lena Adelson Liljeroth inledde sitt anförande med att beskriva hur fint det var att kulturlivet fått ett uppsving under krisen, och författaren

Vasilis Vasilikos fortsatte på samma tema: att högkonjunkturen hade konstnärer som var kommersiella och giriga, men att de nu kommer ägna sig åt konst för skapandets skull istället för att göra det för pengar. Många nickade eftertänksamt. Även jag tänkte – han har rätt, jag hatar högkonjunkturen för vad de gör med vår personlighet, det är skryt, excesser, portfolios, reklampengar som korrupperar själen. En man från publiken ropade då: »SÅ DÅ SKA VI HOPPAS ATT KRISEN SNART KOMMER TILL SVERIGE, SÅ DET BLIR MER KULTUR?« Inte förrän då insåg alla på scenen vad det egentligen var de hade ägnat sig åt – förhållande av kris och ursäktande av fattigdom.

SJÄLV HAR JAG INTE MÄRKT av något uppsving för kulturen i Aten där jag befunnit mig under två års tid. Snarare tvärtom. Det jag sett är ett samhälle som fortfarande befinner sig i chocktillstånd. Som nyss var ett välmående land, och som kastats ner i avgrunden utan annat skyddsnät än den egna familjen. Med ens flyttar 37-åringar hem till föräldrarna igen. Tänk er själva – att sitta på krogen och se en vän komma in, bara för att inse att han inte är där för att dricka öl, utan gå från bord till bord och tigga. De av mina vänner som har jobb arbetar hela tiden och kan knappt ta semester (eftersom de fått lönen halverad). De som är arbetslösa sitter hemma och kollar på datorn dag ut och dag in, dricker när de kan få tag på pengar till öl, röker gräs. Deras stolar börjar bli nötta från allt sittande. Det är ingen metafor – det är verkligen så. Där sitter de och man vet var man kan hitta dem. De följer nyheterna slaviskt, nyheterna som berättar om Greklands öde som är deras öde, men som bestäms i Bryssel och i Frankfurt. Det finns inga jobb att få och de som finns har tiotusentals sökande. Det är svårt att få med någon ut nuförtiden, trots att jag erbjuder mig att betala för ölen. Folk har tappat lusten, de som var nattlivets kungar och drottningar för några år sedan vill inte längre röra sig i stan. Klänningarna är gamla, man vill undvika att stöta på någon som frågar vad man gör och inte kunna svara. Man kan inte hålla huvudet högt, bara gå till lokalkrogen kanske en sväng, inget mer. Och sedan de som verkligen är fattiga, de som inte kan ge mat åt sina barn, de som rotar i soporna. Inte riktigt läge att ägna sig åt kultur då.

MÖJLIGEN ÄR DET SANT ATT teatrar är fulla, men då är det för att föreställningarna är gratis och de som kommer är arbetslösa och visst finns exempel på politisk konst och kultur. Förra årets konstbiennial i Aten

hade titeln »Och nu då?« och visade några av dessa verk. Men i allmänhet – nej. Intrycket av Aten idag är inte en stad som blomstrar av kultur. Tvärtom en stad i chock, som försöker överleva. Unga stadsbor har börjat odla, gå tillbaka till jordbruk, samt tillverka saker och sälja. Klockor, lampor, väskor av begagnat material. Ska man romantisera detta? Jag är tveksam – det är nödtvång, inget annat. Det som finns av rörelse är snarare det politiska motståndet: ockupationer, demonstrationer, protester, nya tidskrifter och dokumentärfilmer. Inte konst, utan filmer som rakt upp och ned visar vad som sker. Filmer om strejker och arbetsplatsockupationer. Dokumentärfilmerna Aris Chatzistefanou och Katerina Kitidi (som kommer till Stockholm i april på krisfestivalen) har skildrat skuld, privatisering och fascism i sina folkbildande dokumentärer.

Samma sak gäller även litteraturen: mängder av politiska och ekonomiska krisböcker kommer ut i Grekland och Spanien, men få försöker skildra tiden skönlitterärt. Det är som om det inte går – än. Som om en blockering drabbat människorna. Energin går till att skapa normalitet mitt i sönderfallet. Att noggrant vattna sin krukväxt. Att städa hemmet och måla om igen och igen. Att fortsätta träna på gym. Inte att uttrycka sig poetiskt – det smärta.

Men det finns undantag. En av författarna som skriver på kristema är Petros Markaris. Hans bok *Bröd, utbildning, frihet* handlar om ett Grekland som 2014 går tillbaka till drakman. Året inleds med en stor fest på Syntagma-torget. Även italienarna och spanjorerna har lämnat euron och de sydeuropeiska folken förenas i förbrödring. Men nu väntar svåra tider och kommissarie Kostas Charitos har fått sin lön indragen. Han förväntas arbeta gratis. Samtidigt börjar en serie mord ske, mord som alla har en sak gemensam: offren tillhör Polytechnio-generationen, de studenter vid Athens tekniska universitet som gjorde uppror mot diktaturen på 70-talet. Flera av de som ockuperade Polytechnio har sedan blivit makthavare, särskilt inom det socialdemokratiska partiet PASOK. Och det är de som idag får skulden för att Grekland hamnat i kris.

DET ÄR SYMBOLISKT – nästan för symboliskt kanske? Ungdomar som vänder sig emot sina föräldrar, de forna revolutionärerna som blivit feta katter och dödar dem. Jag trodde att med denna bok skulle Markaris bli krisens författare i Grekland, men nej. Jag frågar runt: Har någon läst hans bok? Nej, och ingen vill heller läsa en sådan deprimerande bok, säger de.

Kanske är hans tematik för uppenbar. Bröd, utbildning, frihet var Polytechnios slagord, och Markaris andemening är att revolutionärerna som tog makten inte lyckades ge folket bröd, utbildning eller frihet. PASOK har blivit korrupt, tjänat ut sin roll, en efter en sålde de ut sig, tog emot mutor från Siemens och tyska vapenhandlare. Idag knackar andra radikala krafter på dörren. Greklands vänsterparti är det största i Europa och de har redan flyttat in i socialdemokraternas gamla rum i parlamentet. Mycket pekar på att de tar makten vid nästa val. Och då gäller det! Kan de vända kurs? Misslyckas de står extremhögern, nazisterna där och tar emot besvikna väljare.

Våra medier har försökt måla upp bilden av Grekland som ett särfall: ett land som »fuskade« sig in i euron, ett land av lata zorba-dansare, skattefuskar, kaffedrickande livsnjutare. Ett land som Europa kan göra sig av med och oberört segla vidare. Eller som en brittisk tidning uttryckte sig: »Har stunden kommit för Europa att kräkas upp Grekland som en dålig kebab?« Vulgariteten i denna diskurs döljer det som är ännu värre – den gravt felaktiga uppdelningen mellan Grekland och Europa.

För Grekland är inte bara en del av Europa och Greklands kris inte bara i högsta grad en eurokris, utan jag skulle vilja säga att Grekland är Europas experimentlab. Det är här slaget om den europeiska välfärdsmodellen står. Där pågår ett raserande av den offentliga sektorn, ett avskaffande av public service, kollektivavtal och välfärd som leder till: ökade klyftor, skärpta motsättningar och frammarsch för fascister. Kan vi säga att vi inte känner igen oss?

KAJSA EKIS EKMAN

FÖRFATTARE OCH KULTURJOURNALIST.

GAV 2013 UT BOKEN SKULDEN: EUROKRISEN SEDD FRÅN ATEN.

ROSA TAIKON

I ROSA TAIKONS ARBETSNUM faller ljuset mjukt över furumöbler och heltäckningsmattor. Redskapen på arbetsbordet står prydligt uppstädade. På anslagstavlan sitter urklipp från de sextio år som Rosa har varit aktiv som silversmed, aktivist och skapade människa. Kaffet kallnar på bordet. Rosa sitter i en av fåtöljerna och berättar. Hon tar sig över hjärtat.

– Du får förlåta mig. Jag blir så upprörd. Hjärtat klappar när jag talar om det här. För det är inget som jag har läst mig till, jag har upplevt det. Jag är uppvuxen i ett tältläger. Förföljelserna av och fördomarna mot romerna har pågått i århundraden. De kommer alltid att pågå, säger hon.

Vi är i Flor, en liten by med tre hus, som ligger i Ytterhogdal, nära Sveg i Härjedalen. Här bor Rosa Taikon sedan 1973. Att åka hit är som att sväljas av skogen. Mil efter mil av snötyngda tallar längs med vägarna, som det ofta bara är vi och plogbilen på.

Rosa har långt till Stockholm, där hon, hennes syster KATARINA TAIKON och andra aktivister demonstrerade, gjorde politiska aktioner och talade direkt till politikerna för romernas rättigheter under 1960-talet. Men hon är inte avlägsen från den politiska debatten, utan en aktiv del av den. Telefonen ringer hela tiden. Hon arbetar på sin självbiografi och sitt stora mediearkiv med artiklar om övergrepp och rasism mot romer. Hon skriver debattartiklar, har en stor korrespondens, och försöker svara på alla brev som hon får. Ett av de senare är en inbjudan från integrationsminister ERIK ULLENHAG till lanseringen av regeringens vitbok, som handlar om de övergrepp och kränkningar som svenska romer har utsatts för under 1900-talet. Rosa har varit till hjälp under utredningen och bistått med sina erfarenheter.

Men kränkningarna slutar inte bara för att man tar fram en vitbok. Vi återkommer flera gånger till Skånepolisens register över romer, som avslöjades förra året, där till och med barn var registrerade.

– Vad har tvååringar i ett brottsregister att göra? Tala om fördomar och rasism. Romerna är inga änglar, de är som alla andra. Det finns ärliga romer och det finns oärliga. Det finns till och med kriminella romer. Men då ska det beivras på den som har gjort brottet. Inte som man gör idag, registrerar 400 romer som inte har tagit en knappnål ens en gång, säger Rosa Taikon.

Rosa blev förvånad när registret avslöjades, även om det under vårt samtal märks att hennes tilltro till den svenska staten och polisen inte är särskilt stor. Romerna har varit registrerade sedan 1940-talet, påpekar hon, och syftar på »Zigenarinventeringen« som genomfördes 1943.

– Vi bodde i läger då och det registrerades i vilken by och på vems mark vi bodde, hur många vi var och vad vi hette. Om vi var helzigenare eller halvzigenare. Som om man skulle vara en halv människa för att ens mamma var svensk och ens pappa rom. Hitler hade intagit Norge och Danmark och man väntade sig att de skulle inta Sverige också. Hade det skett hade jag inte suttit här i dag, säger Rosa Taikon.

I januari fick Rosa 2013 års Olof Palmepris för sin kamp för mänskliga rättigheter. Hon ser det som ett erkännande för hennes och Katarina Taikons livslånga politiska aktivism. Systemens gärning för Sverige och de svenska romerna belyses i LAWEN MOHTADIS uppmärksammade biografi *Den dag jag blir fri* (2012). Där beskrivs Katarina som en medborgarrättskämp, besläktad med MARTIN LUTHER KING, som hon också träffade vid ett stockholmsbesök. En dokumentär baserad på boken är under produktion och kommer troligen nästa år. Katarina är mest känd för Katitziböckerna, som är baserade på hennes egen barndom. Men hon skrev också sociala böcker, den första var *Zigenerska*, som kom 1963 och beskrev romernas svåra situation. När hon och Rosa började arbeta för romers rättigheter, bodde i princip alla svenska romer i lägergetton.

– Det tog oss fyra år att tömma lägren. Vi bodde nästan

på riksdagshuset, och kom med papper med vädjan och krav som vi uppvaktade OLOF PALME och TAGE ERLANDER med, säger Rosa Taikon.

De lyckades, regeringen gav till slut vika för kraven. De svenska romerna fick flytta in i lägenheter, barnen fick gå i skola. Och de vuxna romerna, som hade förvägrats skolgång och varav vissa var analfabeter, fick rätt till vuxenutbildning. Otroliga framgångar, men ingenting kommer gratis. Man får jobba, betonar Rosa.

– Katarina jobbade socialt i tjugo år, tills hennes hjärta stoppades. Sedan låg hon i koma i 14 år. Hon offrade livet för det här, kan man säga.

Under 1960-talet mottog Katarina mycket hot. Många kom när de under en period bodde i ett hus tillsammans på Tyresö.

– Hon fick fruktansvärda brev. »Jävla zigenarkärring, ta dina zigenare och dra härifrån«, kunde det stå. Vid ett tillfälle fick hon ett paket med människobajs i. Barnen var små, så hon var livrädd och kunde inte sova om nätterna. Men man får inte ge upp. Är det något som man kan göra eller säga för att förbättra, så ska man göra det, säger Rosa Taikon.

Själv håller hon föredrag på skolor, föreningar, bibliotek och universitet. Det kommer busslaster med folk till Ytterhogdal för att höra om det arbete som Katarina utförde.

– Jag tar emot Olof Palme-priset i Katarinas namn lika mycket som mitt eget. Det var hon som öppnade dörrarna in till samhället för de svenska romerna. Jag stod bakom ryggen på henne och knuffade på. Nu har jag jobbat socialt i 60 år, säger Rosa Taikon.

Samtidigt är det oväsentligt att just hon har fått det.

– Det väsentliga är att det är en rom som har fått priset. Det har inte hänt i romernas 500 år långa historia i Sverige. Det faller tillbaka även på den övriga romska gruppen.

Rosas engagemang gäller inte

bara de svenska romerna. Hon nämner situationen i Ungern, där Jobbik-rörelsen tillåts terrorisera och döda romer. Hon återkommer till hur romerna i Rumänien och Bulgarien har det, som gör att vissa av dem kommer till Sverige.

– I *Agenda* sa statsvetaren BO ROTHSTEIN att Sverige borde instifta en lag som förbjuder rumänska romer att tiggas i Sverige. Han vill mena, som jag förstår det, att rumänska regeringen skulle tvingas att ta hand om dem om vi stiftar sådana lagar i Sverige. Men han vet likaväl som jag att rumänska regeringen inte gör någonting för romerna. Trots att EU skickar pengar till dem just för det ändamålet. De pengarna hamnar i korrumpade politikernas fickor och når aldrig romerna, säger Rosa Taikon.

Den svenska självbilden som ett humanistiskt och antirasistiskt land ger hon inte mycket för.

– Allt jag berättar för dig nu visar hur rasistiskt det här landet är. Har du någonsin hört vår utrikesminister CARL BILDT säga något om romernas situation i Öststaterna och att mänskliga rättigheter borde gälla även dem, när han träffar utrikesministrar från de länderna? Har FREDRIK REINFELDT någonsin uttalat sig om polisens registrering av romer? Hur ska jag då kunna säga att det här landet är utan fördomar. De har funnits sedan 1500-talet och kommer från högsta ort, från stat, kommun och landsting, säger Rosa Taikon.

– Och nu sitter det Sverigedemokrater i knäet på statsministern. De är det tredje största partiet i Sverige. Det är skrämmande för oss romer. Det är som att vara tillbaka på 1940-talet, fortsätter hon.

Hon ser kopplingen mellan nazisterna då och Sverigedemokraterna i dag. De har bara bytt namn på vägen.

– Det här gäller inte mig, jag vet inte hur länge jag får vara kvar. Det gäller våra barn och barnbarn. Det gäller de invandrare som också dras över en kam och som Sverigedemokraterna inte vill ha kvar. Det kan jag säga, att det här

landet skulle inte existera utan invandrare. Det är inga blåögda som sopar tunnelbanan. De får ta skitjobben, som det kallas, som svenskarna inte vill göra, säger Rosa Taikon.

Samtidigt, menar Rosa, utan vänliga människor utan fördomar och rasism, så hade romerna inte överlevt. Hon är optimist, eftersom hon vet att det finns människor som är humanister och mänskliga. Hon nämner PER ANDERS FOGELSTRÖM, PER OSCARSSON och skapande människor i allmänhet. Skådespelare, poeter, konstnärer och artister har mindre fördomar, menar hon.

EN TRAGISK HÄNDELSE som skulle komma att påverka Rosas engagemang var när hennes bror Paul Taikon blev mördad av en rasist i början på 1960-talet. Rosa anmälde och försökte få polisen att utreda, men de gjorde inga ansatser till det, eftersom det var en rom som blev mördad, menar Rosa. Den händelsen kom också att påverka hennes konstnärliga liv.

– Min far JOHAN TAIKON var den sista romske silversmeden i Sverige. När han gick bort var det meningen att Paul skulle ta över traditionen. Det var bara män som höll på med det hantverket. Men när Paul blev mördad tänkte jag, herregud, vem ska nu ta hand om den här lilla skärvan som finns kvar av zigeniskt silversmide? säger Rosa Taikon.

Det blev hon som tog på sig det. Teknikerna som Rosa har tagit fasta på är framför allt arbete med filigran och granalier, som är små, små silverkolor, som löds för hand och bildar mönster. Det är tusenåriga tekniker, och emanerar från de gamla etruskerna, egyptierna och fenicierna, samt från Indien och Punjab-området som romerna en gång utvandrade ifrån.

– Det som pappa hade hållit levande kunde bara inte få försvinna. Jag hittade en kurs på Stockholm universitet där man kunde lära sig silversmide. Så jag sökte, kom in och tillverkade ett par

manschettknappar och ett halsband, säger Rosa Taikon.

När kursen var klar gick Rosa in till kursledaren och frågade om han trodde att det kunde vara möjligt för henne att komma in på Konstfack.

– Jag hade ju hört talas om det och det framstod som himmelen för mig. Men han var ärlig och svarade att nej, Rosa, det tror jag inte. Först ska man ha gått grundskola, sen gymnasiet och tagit studenten, och förberedande kurser. Jag gick hem och grät. Sen blev jag förbannad. Inte skulle väl han få tala om för mig vad jag skulle göra.

Hon gick direkt till Konstfacks rektor och visade upp vad hon hade gjort på kursen.

– Jag sa: »Jag är 35 år, zigenerska

och har ingen annan skolgång än två år på Birkagårdens folkhögskola. Men jag har gjort de här.« Han sa: »Det här är väl bra.« Jag tror inte han förstod sig på silversmide. Jag brukar visa upp de där sakerna som skräckexempel i dag. Eller så såg han på mig att jag skulle klara av det, berättar hon.

Rosa antogs till Konstfack och gick där under fem år. Där arbetade hon hårt för att kunna förvalta och utveckla det romska hantverket. Rosa hann aldrig lära sig det direkt av sin pappa medan han levde. Men hon hade bilder på hans smycken.

– Jag bodde nästan på Konstfack. Jag kom dit klockan åtta på morgonen och gick hem vid tio på kvällen. På kvällen kom vaktmästaren, skramlade med

nycklarna och sa: »Ska ni inte gå hem nu, så jag kan låsa.« säger hon.

Det första smycket hon gjorde på Konstfack var i sin pappas stil, med snirkligt granalie-arbete. Hon gjorde det till Katarina, och har fortfarande bilder uppsatta på väggen av henne när hon bär det. Redan där finns den hos Rosa återkommande yxformen, som är inspirerad av en silverstav som hennes farfar hade.

Efter att Rosa gick ut Konstfack fick hon chansen att ställa ut sina smycken på Nationalmuseum 1969. Det var hennes första stora separatutställning.

– Ja, då var det kaos däruppe, kan du tro. Intendenterna höll på att få spader och sa: »Vi kan ju inte ställa ut bara en smed, vad ska alla andra smeder säga då?«

Men chefen på Nationalmuseum var intresserad av mina smycken och svarade: »Men herregud, zigenarna har varit i Sverige i 500 år, är det inte dags att vi får se något som en zigenskt hantverkare har gjort?»

Utställningen var unik och blev mycket omskriven i tidningarna. För Rosa var det inkörsporet till ett liv som silversmed. Nu finns det få museer där hon inte har haft en utställning under åren. Hennes smycken ställdes till exempel ut i en stor separatutställning på Nordiska museet i Stockholm 2011. På invigningen talade kulturminister LENA ADELSON LILJEROTH. Och Rosa förstås, som står där mitt framför den monumental Gustav Vasa-statyn. Sveriges landsfader, av en händelse också den kung som initierade trakasserierna av romer i Sverige.

– Det kändes förskräckligt. Jag ska stå och prata och bakom mig sitter den där jäkla gubben som tog knäcken på romerna. På 1500-talet hade du kunnat skjuta mig och fått betalt för det. Det fanns en lag på det, säger Rosa Taikon, men tillägger också att utställningen var fantastisk.

ROSA BÖRjade ARBETA redan som liten. Hon fick ta hand om de yngre syskonen och hjälpa till med försörjningen. Hon lärde sig spela trummor som tioåring, spelade med i familjens band och betalade nöjesskatt. Flera av hennes kusiner försörjde sig som sångare, dansare och musiker. Rosas pappa drev under en period ett tivoli med 60 anställda, mestadels svenska unga män som ville undgå militärtjänsten och därför gömde sig bland romerna. Han var tusenkonstnär, förtennare, kopparslagare, guld- och silversmed. Andra släktingar drev också tivoli eller var hantverkare.

Rosa reciterar en beskrivning av romer från ett gammalt uppslagsverk. Hon gör det ur minnet. Hon har gjort det förr. Van vid att ständigt förklara, understryka och upprepa hur illa det har varit. Hur illa det fortfarande är.

»ÄR MAN EN SKAPANDE MÄNNISKA VILL MAN SKAPA TILLS DE BÄR UT ENK«

– »Zigenare äro ett mörkt folk med svarta stirrande ögon, obenägna till hårt arbete. Deras främsta inkomstkälla är baserad på stöld, tiggeri och spådom.« Så skrev man om romerna. Varför, har jag ofta frågat mig, finns det inga seriösa forskare som talar om vad romernas kultur består av? Vad de har levt av. De har varit mattvävare, vagnmakare, förtennare, musiker, tivoliägare och massa andra saker.

Istället har det funnits »zigenar-förståsigpåare« som Rosa kallar dem, oseriösa forskare som gjorde sig en karriär på romerna, och vars fördomar hamnade i uppslagsverken.

– Min pappa, mina farbröder och kusiner levde alla på sin kunskap och konstnärlighet. Så skriver man att de ägnar sig åt stöld, tiggeri och spådom. Förstår du hur det känns? Hur skulle det kännas om din mamma och pappa blev anklagade för det?

Hon påpekar hur romernas skicklighet sågs som ett hot av andra hantverkare.

– Romerna var kunniga och upplevdes som en konkurrens. Så vi fick bara stanna tre veckor på varje plats. Förutom när vi drev tivoli för då fick kommunen in nöjesskatt, säger Rosa Taikon.

Själv beskriver hon sig som smed och socialarbetare. Helst inte konstnär, det är ett för stort ord. Men hon har alltid varit en skapande människa.

– Jag har en kreativ ådra som har gått i arv från min far och mina förfäder. Men jag har inte bara jobbat med hantverk, utan också varit piga, skurat golv hos folk, arbetat som servitris på Bäckhästen och Brända tomten och stått i affär. Jag har dansat, spelat och varit med i filmer, berättar Rosa Taikon.

ROSA LÄGGER PÅ ETT till vedträ i braskaminen. Hon blir trött av att prata. Blir arg när hon talar om förtrycket av romer. Ledsen när samtalet kommer in på anhöriga som hon har förlorat i förtid. Varje situation som hon beskriver befinner hon sig i, även om vissa av dem

hände för länge sedan. Rosa fyller 87 i sommar. Hon visar oss sina smycken. Otroligt välgjorda arbeten som glimmar i ljuset från de stora fönstren. Jag får testa och känner tyngden mot bröstet. Hon gör vanligtvis enstycksarbeten, som kan ta upp till två månader att tillverka. Varje granaliekula, som kan vara så liten att två får plats på ett knappnålshuvud, ska lödas var för sig.

– Jag har inte valt det lättaste att jobba med. Jag har slitit, men är glad att jag överlever på det. Jag har hållit i hammaren i sextio år. Men nu är jag lite bekymrad, kommer jag att kunna fortsätta med den här onda armen? Mina händer är svullna för att jag har artros. Det gör lite ont i själen, för är man en skapande människa vill man skapa tills de bär ut en, säger Rosa Taikon.

Rosa kan inte ha smycken hemma längre, utan har dem egentligen i ett bankfack i Sveg. Så får hon åka och hämta dem när hon ska ha besök. Hon oroar sig för inbrott.

– Jag har en fantasi som sträcker sig åt alla håll och kanter. Den gör också att

jag blir orolig och rädd. Fantasi handlar inte bara om det jag gör vid arbetsbordet, som skapande människa tar man med sig jobbet till sängen. Det är det värsta. Gjorde jag rätt? Borde jag ha gjort på ett annat sätt? Kraven på mig själv är oerhörda. Men det är en styrka också, säger Rosa Taikon.

Strängheten kommer från hennes far, som alltid var noggrann med städningen, och satt upp och arbetade med guld- och silverarbeten på nätterna.

– Pappa lärde mig att ordning och reda sitter i ryggraden. Han var sträng när han skulle lära en, men krediterade en också. När jag sopade golvet i tältet fick jag höra »Där borta är det skräpigt, det har du hoppat över.« Eller när jag lärde mig spela trummor »Nej, nej, Rosa, så gör man inte. Ta inte i så hårt, lyssna på takten«. Men jag skulle aldrig byta ut min fars universitet mot någon akademisk examen, varken i Lund eller Uppsala, säger Rosa Taikon.

Hon hoppas att hon kan få fortsätta att utvecklas som silversmed.

– Den som säger att den är en

fullbordad konstnär är ute på hal is. Man kan aldrig kunna allting. Så länge man lever och andas så lär man sig, säger hon.

Rosa pekar på skrivbordet och berättar att hon har en ring som har legat där i trettio år. När folk får se den säger de: »Men den är väl bra?« Men för Rosa räcker den inte. Så den får ligga i lådan. Och ju äldre hon blir, desto högre blir de egna kraven.

– Ju mer man vet, desto värre blir det. Det finns ingenting som heter »det får duga« hos mig. Det måste vara bra. Om ni bara visste hur sträng jag är mot mig själv. Att vara perfektionist är inget att skryta om, det är jobbigt, säger Rosa.

Det börjar bli sent och vi packar ihop. Det har snöat ännu mer. På vägen ut får vi sopa Rosas blå trapp ren från snö. Det får alla som besöker henne göra. Och det är många som besöker henne. Fler lär det bli när hennes 900sidor långa biografi kommer ut. Vänta bara!

TEXT: SANNA SAMUELSSON

FOTO: EMILIA BERGMARK-JIMÉNEZ

Pipilotti Rist, Trygdekraft, var min vän, 2007

UTSTÄLLNINGAR VÅREN 2014
15 FEBRUARI – 8 JUNI

I'M STILL HERE
THE DRAWING ROOM
OTHERWORLDLY
SIOBHÁN HAPASKA

FRI ENTRÉ FÖR MEDLEMMAR I KRO/KIF

MAGASIN 3
HARD TO FIND. EASY TO LOVE.

ÖPPETTIDER: TORS 11-19, FRE-SÖN 11-17 / WWW.MAGASIN3.COM / BUSS 1 ELLER 76 TILL STOCKHOLMS FRIHAMN

KAN KONSTEN RÄDDA EUROPA?

I BÖRJAN AV MARS BESÖKTE Europeiska kommissionens ordförande, José Manuel Barroso, Berlin och konstakademien Akademie der Künste för att inleda den sista delen i EU-projektet *En ny skildring av Europa – konstnärer, forskare och intellektuella för Europa och mot populism*. Syftet med projektet har varit att gjuta nytt blod i den europeiska samhörigheten i en tid när den är som allra svagast och mest utsatt. Starten för projektet gick i Bryssel förra våren och konferenser har även hållits i Warszawa och Milano. På mötet i den sistnämnda staden, som hölls i Palazzo Clerici med sin berömda 22 meter långa fresk av Giambattista Tiepolo, gav Barroso en dystert bild av Europa idag. I ett inledande tal beskrev han hur de europeiska folken till följd av den svåra ekonomiska krisen förlorat förtroendet för Europaprojektet. Folket har förlorat förtroendet för politikerna, bankerna och EU:s institutioner. Och hur populistiska rörelser vinner kraft över hela kontinenten och att vi i dessa ser »återupplivandet av Europas gamla demoner, som extrem nationalism, främlingsfientlighet och ibland rasism«. Barroso menade att vi behöver en ny berättelse, som enar oss: »Min vädjan riktas till alla intellektuella, alla kvinnor och män av kultur att inte ge upp för denna defaitism utan att bekämpa de mörka krafterna«.

Barroso satte sin förhoppning, om att hålla ihop Europa, till kulturen, till konstnärer, författare och intellektuella. Att EU:s ledare satt sina förhoppningar till kulturen är inte helt oväntat, det finns nämligen inte så mycket annat att hoppas på just nu. För om man ska vara ärlig så har det Europeiska samarbetet aldrig byggt på kultur och kulturpolitik. Kittet i unionen har alltid varit hårda värden, först kol och stål och sedan handel och jordbruk, stödet till det

senare utgör idag hela 40 procent av EU:s budget – 500 miljarder kronor årligen. Kulturstödet utgör bara 0,05 procent av budgeten. Euron var klistret som skulle göra Europa mindre än någonsin. Det är förstaeligt att Europas ledare, mitt i den värsta krisen unionen upplevt och när EU-kritiska rörelser är på frammarsch, börjat greppa efter mjukare värden.

Namnen man samlat ihop för *En ny skildring av Europa*-projektet är imponerande. I projektets kommitté sitter bland andra konstnärerna Olafur Eliason, Michelangelo Pistoletto och arkitekten Rem Koolhaas. I Berlin, i början av mars, publicerade kulturkommittén resultatet av sitt årslånga arbete i form av manifestet *The Mind and Body of Europe* där de menar att ett enat Europa måste sträva efter en »ny renässans« och kosmopolitism: »Föreställ er Europa som en jättelik megastad«.

I november godkändes också EU-kommissionens nya program Kreativa Europa som mellan 2014 och 2020 ska stödja europeisk kultur med 1,46 miljarder euro. Enligt kommissionens egna uppgifter kommer man att »ekonomiskt stödja mer än 250 000 konstnärer och kulturarbetare, 2 000 biografier, 800 filmer samt översättningen av 4 500 böcker. Satsningen är ett led i att stödja den »kulturella och kreativa sektorn, som är en viktig källa till sysselsättning och tillväxt«, enligt kommissionen.

Trots att Bryssel kraftsamplar på kulturområdet, så är intresset för en europeisk kulturpolitik liten – inte minst från Sverige. Det fanns ingen svensk deltagare bland de totalt 20 länder som fanns representerade i kommittén för »En ny skildring av Europa« och projektet har varken lyfts fram av svenska EU-politiker eller bevakats av media i Sverige. Tystnaden är talande och man förstår

varför när man läser resultatet av vår enkät med nio svenska partier om vad de driver för kulturpolitik i EU. Motståndet mot en samlad europeisk kulturpolitik sträcker sig över hela den politiska skalan, från vänster till höger. Enligt Lars Ohly, vänsterpartiets kulturpolitiska talesperson, så leder en kulturpolitik på EU-nivå till »lovsånger till federalismen.« Enligt moderata EU-parlamentarikern Gunnar Hökmark, på andra sidan den politiska färgskalan, så riskerar en EU-styrd kulturpolitik att leda till likriktning: »Det är viktigt att slå vakt om och skydda kulturella olikheter och särarter. EU skall inte ha någon egen kulturpolitik.« Det är inte heller förvånande att Sverigedemokraterna är starka motståndare till en sådan politik. Sverigedemokraten Martin Kinnunen resonerar inte helt olikt Vänsterpartiet i sitt svar: »EU vill använda kulturpolitiken för att bygga en starkare europeisk identitet, för att på så vis bygga vidare mot en federal politisk union.« Båda partierna är emot ett starkare och mer federalt EU, från olika politiska utgångspunkter. Men sådan oro förekommer hos flera partier: »En kulturpolitik på EU-nivå skulle få en slagsida åt att gynna EU-positiva projekt«, säger också Miljöpartiets parlamentariker Isabella Lövin. *En ny skildring av Europa*-projektet kan ses som ett typexempel på ett sådant projekt, som syftar till att uppmuntra till en starkare gemensam politisk identitet.

Mest positiva till en europeisk kulturpolitik är Socialdemokraterna och Folkpartiet som inom sina grupper i Europaparlamentet har arbetat för genomförandet av Kreativa Europa-programmet. För Folkpartiet är programmet ett sätt att ta Europa ut ur den ekonomiska krisen genom att skapa nya »tillväxtpotentialer och arbetstillfällen« medan

Socialdemokraterna snarare ser programmet som ett stöd till ett europeiskt kulturliv som drabbats av krisen.

Den ekonomiska krisen har drabbat både det privata och offentliga kulturlivet i stora delar av Europa. Konstnärers möjligheter att försörja sig på den privata marknaden har minskat, samtidigt som den ekonomiska åtstrammingspolitiken har slagit hårt, framför allt i Sydeuropa med momshöjningar och kraftigt bantade kulturbudgetar.

De flesta av de partier vi har frågat menar att det är en tråkig utveckling, men att EU inte bör ta ett gemensamt ansvar för att stödja den drabbade kulturen.

»Det är en väldigt sorglig utveckling vi ser i flera medlemsländer idag, men dessa beslut måste få vara upp till varje medlemsland«, säger Cecilia Wickström (Fp) som får stöd av de andra Allianspartierna. Socialdemokraterna tycker däremot att EU bör ingripa genom att »ekonomiskt stötta medlemsländer som inte har möjlighet att själva prioritera kulturfrågor.« Miljöpartiet tycker att »nöd«-fonder från EU borde stötta hotad kultur, framför allt när det handlar om kulturarv som riskerar att gå förlorat till följd av bristande underhåll.

KRO och svenska sektionen av IAA föreslår inför EU-valet att 0,5 procent av EU:s totala budget ska gå till kultur. Ett förslag som stöds av Miljöpartiet och Socialdemokraterna, men inte av övriga partier enligt vår enkät.

Det övergripande resultatet av undersökningen pekar dock på att konst- och kulturpolitik på EU-nivå inte är ett särskilt prioriterat politikområde. Motståndet mot en gemensam europeisk kulturpolitik är inte oväntad hos uttalat EU-kritiska partier som Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna, men inte hos traditionellt EU-positiva partier som Moderaterna. Sanningen är att svenska partier de senaste åren har kommit att bli alltmer EU-kritiska över hela linjen. Idag står Folkpartiet närmast ensamt som ett uttalat EU-positivt parti, medan Moderaterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna kommit att utveckla ett mer skeptiskt förhållande till EU – delvis som en direkt följd av eurokrisen.

Det följer till viss del den allmänna opinionen. Fram till 2010 blev svenskarna alltmer positivt inställda till EU, men förtroendet har sedan sjunkit till följd av eurokrisen.

Det finns berättigade invändningar mot en gemensam kulturpolitik i EU. Därav den redan nämnda risken för att kulturstöden politiseras och villkoras för politiska ändamål. En annan risk är en onödig byråkratisering likt den vi idag ser på jordbrukspolitikens område. Samtidigt finns det stora vinster med att underlätta spridning och utbyte av konst- och kultur inom EU. Likaså att förespråka att utställningsavtal som MU-avtalet och enprocentregeln införs i fler länder i Europa.

José Manuel Barrosos förhoppningar om att konsten ska rädda EU-samarbetet kanske inte slår in. Men han har rätt i en sak, det är konsten och kulturen som bryter ner gränser. Konstnärer och andra kulturskapare arbetar i högre grad än andra yrkesområden på en internationell arena, genom utställningar, utbyten, möten, inspiration. Potentialen är långt större. Det är något som våra politiker borde bejaka mer.

»NEJ

TEXT: ANDERS RYDELL

TACK!!

V

» Vi är starka motståndare till kulturpolitik på EU-nivå «

Lars Ohly,
kulturpolitisk talesperson
Vänsterpartiet

Driver ni några kulturpolitiska frågor i EU?

– Nej. Vi är starka motståndare till en kulturpolitik på EU-nivå. Vårt kulturpolitiska arbete inom EU går därför i stor utsträckning ut på att förhindra att fler beslut om kulturpolitiken tas på EU-nivå. Ett undantag är direktivet om återförande av kulturarv, som till sin natur måste hanteras på internationell nivå. Där skulle vi gärna se att ett sådant avtal sluts på FN-nivå. Ett annat undantag är internationellt kulturutbyte inom EU:s ram som vi stöder.

Vilka är de viktigaste kulturpolitiska frågorna i EU?

– Att behålla nationell suveränitet över kulturpolitiken. EU tenderar att alltför ofta vilja lägga sig i inte bara beslut om ramar och grundläggande utgångspunkter för kulturpolitiken. Ibland vill man också besluta om vilken konst och kultur som ska erhålla stöd. Detta skiljer sig markant från den svenska principen om armlängds avstånd.

Varför vill ni inte ha en gemensam kulturpolitik?

– Alla försök i den riktningen har slutat i lovsånger till federalismen. EU-politiken ska endast hantera

sådana kulturfrågor som inte kan bestämmas nationellt. Försöken att skapa en gemensam »EU-kultur« är dömda att misslyckas.

Vilka frågor borde prioriteras inom en gemensam europeisk kulturpolitik?

– Enbart frågor som rör gränsöverskridande problem - som till exempel återlämnande av kulturarv som stulits från medlemsstater eller internationellt kulturutbyte. Eller för den delen konstnärlig utsmyckning av EU:s egna lokaler.

Den ekonomiska krisen i Europa har drabbat kulturen hårt. Borde inte EU ta ett gemensamt ansvar för denna utveckling?

– Nej. Det är en beklagansvärd utveckling och vi bör kritisera länder som beskär utrymmet för konst och kultur, men ansvaret ska vara fortsatt nationellt.

IAA i Sverige föreslår att 0,5 procent av EU:s totala budget läggs på direktstöd till konst och kultur. Vad anser ni om ett sådant förslag?

– EU-budgeten ska reserveras för gränsöverskridande verksamhet. I Sverige vill Vänsterpartiet som enda parti öka kulturbudgetens omfattning till 1 procent av statsbudgeten varje år, idag är omfattningen cirka 0,8 procent.

De »kreativa och kulturella näringarna« beskrivs ofta som en nyckel till Europas framtida välbefinnande. Vad anser ni i så fall politiken har för roll i denna utveckling?

– Det finns mycket att tjäna på att utveckla kreativa och konstnärliga näringar. Men det är inte därför det är viktigt med kulturpolitik. Det handlar i stället om kulturens egenvärde. Konst och kultur måste således få kosta, även när det inte går att räkna hem direkta ekonomiska vinster.

Kan ert parti tänka er att på EU-nivå utarbeta en rekommendation om en procentregeln?

– Ja, en icke bindande rekommendation kan utfärdas av EU. Men i Sverige vill vi framförallt utreda hur sanktionsmöjligheter kan införas gentemot dem som inte följer en procentregeln.

Skulle ert parti kunna förespråka att MU-avtalet tas upp för diskussion i EU?

– Jag är öppen för att diskussioner förs om ett medverkans- och utställningsavtal för konstnärer vars verk används i andra länder. I Sverige är det särskilt viktigt att se till att MU-avtalet följs av alla anordnare av utställningar som vill ha någon form av stöd från samhället.

S

» EU ska vara en stöttepelare för kultur «

EU-parlamentsgruppen och
Gunilla C Carlsson,
kulturpolitisk talesperson
Socialdemokraterna

Driver ni några kulturpolitiska frågor i EU?

– Vi har engagerat oss i frågan om föreningsmomsen, där vi kritiserat att man från EU-kommissionens sida försökt avskaffa Sveriges undantag vad gäller moms för ideella föreningar. Kommissionens förslag skulle ha inneburit att ideellt arbetande eldsjälar snärjs in i krånglig momsredovisning och riskera att bli ett dräpslag för det svenska föreningslivet. Momsskyldighet för föreningar skulle innebära avsevärda administrativa bördor och allt som allt helt klart fler nackdelar än fördelar. Därför arbetade vi mycket aktivt i Europaparlamentet för att skapa förståelse kring det svenska momsundantaget. Arbetet var framgångsrikt och resulterade i att Parlamentet i oktober 2011 antog en resolution som tillåter alla EU-länder att i framtiden använda momsundantag liknande det svenska.

Tycker ni det är viktigt att EU driver en gemensam kulturpolitik?

– Kultur är främst en nationell angelägenhet och det står vi fast vid. Men viktigt att det finns en fungerande gemensam europeisk kulturpolitik som stöd till den nationella politiken, särskilt när medlemsländerna

» EU skall inte ha någon egen kulturpolitik « /Gunnar Hökmark (M)

själva tvingas nedprioritera kulturpolitik på grund av ekonomisk lågkonjunktur. Vi har inom den socialdemokratiska partigruppen drivit på det Kreativa Europa, EU:s nya kultur- och mediaprogram. Kreativa Europa samlar olika media- och kulturprogram i ett gemensamt ramverk med bättre och tydligare finansiering. Överenskommelsen är en kompromiss mellan många olika intressen och innehåller som flera bra eller mindre bra inslag.

Tycker ni att EU borde ha en stark kulturpolitik?

– Ja, för att öka främjandet av kultur inom hela EU. Men det bör fortsatt vara en nationell kompetens. I kulturpolitiken bör EU fungera mer som en stöttepelare och främst fokusera på gemensamma kulturprojekt, de som sträcker sig över gränserna och engagerar flera medlemsländer.

Vilka frågor tycker ni borde prioriteras inom en gemensam europeisk kulturpolitik?

– Främst kulturpolitik som är gränsöverskridande och som bidrar till ökade kunskaper och spridning av kultur, skydd och främjande av kulturell och språklig mångfald, och bevarande och skydd av kulturarvet, kulturutbyte och konstnärligt skapande i Europa.

EU bör fokusera på att ge stöd och bidrag till kulturprojekt som bygger på ett samarbete mellan deltagare i flera EU-länder. Projekt som kan bidra till utveckling i flera länder och har en så kallad »europeisk dimension«.

Den ekonomiska krisen i Europa har drabbat kulturen hårt. Borde EU ta ett gemensamt ansvar för denna utveckling?

– Den ekonomiska krisens påverkan på kulturpolitiken i Europa är ett bra exempel på när EU kan spela en viktig roll för kulturfrågor - genom att ekonomiskt stötta medlemsländer som inte har möjlighet att själva prioritera kulturfrågor.

IAA i Sverige föreslår att 0,5 procent av EU:s totala budget läggs på direktstöd till konst och kultur. Vad anser ni om ett sådant förslag?

– 0,5 procent av EU:s totala budget skulle innebära

cirka 650 miljoner kronor på ett år (EU:s årliga budget ligger på runt 1300 miljarder kronor). Vi ser gärna en starkare kulturbudget men inte en ökad EU-budget. Däremot är det förstås möjligt att göra omprioriteringar, som att flytta alltmer fokus från jordbrukssubventioner till forskning- och innovation, utbildning och kultur.

Kan ert parti tänka er att på EU-nivå utarbeta en rekommendation om enprocentregeln?

– Vi stödjer principen om att kulturdimensioner ska beaktas vid offentligt finansierad ny- eller ombyggnation. Undersökningar visar att enprocentregeln tillämpas på olika sätt i olika delar av Sverige, till stor del beroende på olika förutsättningar. På liknande vis finns stora skillnader och förutsättningar mellan olika länder i Europa vad gäller kulturpolitiken, vilket bidrar till den kulturella mångfalden men också försvårar samordning. Därför krävs flexibla lösningar på EU-nivå. Vi tror att enprocentregeln kan vara ett möjligt alternativ att titta närmare på, för att stödja kultursektorn även på europeisk nivå.

Skulle ert parti kunna förespråka att MU-avtalet tas upp för diskussion i EU?

– MU-avtalet är utformat efter svenska förhållanden. Självklart ser vi socialdemokrater gärna att detta avtal kan tjäna som förebild för andra länder. Men då vi ser kulturen som en i första hand nationell angelägenhet så driver vi inte att implementera just MU-avtalet i europeiska unionen.

»Hellre kultur än jordbruksstöd«

Isabella Lövin,
EU-parlamentariker
Miljöpartiet

Driver ni några kulturpolitiska frågor i EU?

– Vi vill öka tillgängligheten och spridningen av information och kultur. Kultur och kunskap är »tillväxtsektorer«, vilka till skillnad från de flesta andra sektorer inte tär på vår planet. Nya kommunikationskanaler ökar spridningen av kultur och tankar över hela världen, något som bidrar till tolerans och demokrati. Gröna kämpar för ett fritt internet, som inte privatiseras eller kommersialiseras. Miljöpartiet vill uppdatera upphovsrätten så att den passar bättre in i den digitala världen, där nyttan av informations-spridning vägs mot konstnärernas legitima rättigheter att tjäna på sina verk, och också skydda hur verken nyttjas. Vi vill också stödja den form av kultur som inte automatiskt har en kommersiell marknad.

» EU-kultur är dömd att misslyckas « /Lars Ohly (V)

Vilka är de viktigaste kulturpolitiska frågorna i ett EU-perspektiv?

– Kultursektorn beräknas sysselsätta omkring 7 miljoner människor och stå för mellan 3,3 och 4,8 procent av EU:s BNP. Det är med andra ord en sektor långt, långt större än det europeiska fisket som motsvarar mindre än 0,1 procent av EU:s BNP. Ändå är direktstöden och den politiska uppmärksamheten kring fisket långt större än det som gäller kulturen, något som förmodligen är bra, ur perspektivet att kulturen måste stå fri och vara obunden.

Men jag tycker ändå att kulturen är typexemplet på en grön tillväxtsektor, och tycker det är bra att det finns europeiska fonder att söka ur även för kulturskapare - som det nyss beslutade Kreativa Europa-programmet, med en budget på 1,4 miljarder euro. Den ska från och med i år göra det enklare för i synnerhet små kulturskapare och organisationer att hitta en finansiering.

Tycker ni det är viktigt att EU driver en gemensam kulturpolitik?

– Vi anser att kulturpolitikens innehåll ska beslutas om så nära medborgarna som möjligt, för att kulturskaparna och kulturkonsumenterna ska ha ett rimligt avstånd till makten och kunna föra en dialog om sina behov. Det finns också en viss risk att en kulturpolitik på EU-nivå skulle få en slagsida åt att gynna EU-positiva projekt, något som kan skada kulturens oberoende och konstnärers särart.

Den ekonomiska krisen i Europa har drabbat kulturen hårt. Borde EU ta ett gemensamt ansvar för denna utveckling?

– Vi anser för det första att det ekonomiska systemet inte är hållbart, och det blir också tydligt i krisens fotspår när man ser hur miljöskadliga aktiviteter kan vara lönsamma, medan aktiviteter som i princip alla medborgare vill ha - tillgång till vård, utbildning och kultur - lider. Att EU ska gå in och bestämma hur medlemsländernas regeringar ska använda sina budgetar är något vi i Miljöpartiet i princip är emot. Däremot kan man möjligen önska att när den så

kallade trojkan föreslår sina drakoniska besparingar ska kulturbudgetar hållas så intakta som möjligt, eftersom kultur är en viktig tillväxtsektor och grunden för ett demokratiskt samtal.

När det gäller kulturskatter och museer i Grekland eller Italien som i princip är mänsklighetens arvedel kan jag se en logik i att »nöd«-fonder i EU kan användas till deras underhåll under den ekonomiska krisen.

IAA i Sverige föreslår att 0,5 procent av EU:s totala budget läggs på direktstöd till konst och kultur. Vad anser ni om ett sådant förslag?

– Bra, mycket hellre det än 40 procent till jordbruksstöd. Men det är viktigt att pengarna fördelas på ett sätt som framför allt gynnar mindre kulturskapare, och att man inte tar ansvaret ifrån de nationella regeringarna att se till så att man har pengar i kassan till den egna kultursektorn, så att man inte tar det som en ursäkt att lämna över ansvaret till EU.

Kan ert parti tänka er att på EU-nivå utarbeta en rekommendation om enprocentregeln?

– Vi kan tänka oss en rekommendation men inte en bindande EU-lagstiftning om enprocentregeln.

Skulle ert parti kunna förespråka att MU-avtalet tas upp för diskussion i EU?

– Vi kommer sannolikt inte att prioritera att ta upp MU-avtal på EU-parlamentets dagordning. Det är en fråga som bättre behandlas nationellt.

» Kulturpolitiken ska vara så lokal som möjligt «

**Pet Lodenius,
ledamot i Kulturutskottet och
kulturpolitisk talesperson
Centerpartiet**

Driver ni några kulturpolitiska frågor i EU?

– Centerpartiet vill att kulturen ska vara så lokal som möjligt och vi vill att beslut som rör kultur tas nära de människor som berörs. Vi vill ha ett smalare men vassare EU. Ett EU som tar krafttag i klimat och fredsfrågor, men som inte detaljreglerar på områden där besluten kan tas lokalt. Den kulturpolitik som drivs gemensamt bör endast fokusera på de övergripande delarna som till exempel just frågan om kulturens tillgänglighet för alla och utbyten mellan länderna. Det är viktigt att kulturen får utrymme att utvecklas, men den ska inte vara någon huvuduppgift för EU eller detaljstyras från Bryssel.

Vilken roll har kultur för det europeiska samarbetet?

–För EU som fredsprojekt och som bas för entreprenöriell utveckling och innovation är kulturen väldigt viktig. Kulturen kan hjälpa invånarna i våra olika länder att förstå varandra och uppskatta varandras olikheter. Ett exempel är de europeiska kulturhuvudstäderna som roterar varje år.

Vilka frågor borde prioriteras inom en gemensam europeisk kulturpolitik?

–Det är de stora gränsöverskridande frågorna som bör prioriteras inom den gemensamma kulturpolitiken. Kulturens frihet att vara kreativ och att utmana konventioner kan hjälpa Europa att ta sig ur en svacka där nationalism får allt större utrymme. Att använda kulturen som bas för att hantera frågor om till exempel klimat, främlingsfientlighet och tolerans är något som vi tror skulle vara bra.

Den ekonomiska krisen i Europa har drabbat kulturen hårt. Borde EU ta ett gemensamt ansvar för denna utveckling?

–EU:s roll bör vara att upprätthålla möjligheten för kulturen att utvecklas. Vi bör inte gå in och kontrollera vad de enskilda länderna tar för beslut i sin budget när det gäller EU.

IAA i Sverige föreslår att 0,5 procent av EU:s totala budget läggs på direktstöd till konst och kultur. Vad anser ni om ett sådant förslag?

–Vi vill att EU fokuserar på de stora gränsöverskridande utmaningarna och att unionens gemensamma budget bör återspegla en sådan prioritering. Exakt hur mycket som ska läggas på kultur är en del av en större diskussion. Men vi tycker inte att det ska vara en av budgetens större poster.

Kan ert parti tänka er att på EU-nivå utarbeta en rekommendation om enprocentregeln?

–Att låta konstnärer ta ansvar för att skapa goda offentliga miljöer är ett bra sätt för människor att få ta del av kulturen i deras dagliga liv samtidigt som det ger en möjlighet för konstnärer till försörjning. Vi tycker därför att samhället i stor utsträckning ska anstränga sig för att detta ska bli verklighet. Vi vill dock inte knyta oss till en exakt procentsiffra och anser att EU:s roll främst ska vara att stimulera och stödja åtgärder som i första hand sker i medlemsstaterna.

Skulle ert parti kunna förespråka att MU-avtalet tas upp för diskussion i EU?

–Ett sådant avtal skulle mycket väl kunna tas upp för diskussion på EU:s dagordning. Det är viktigt att dessa frågor lyfts och att de möjligheter det ger för kulturarbetare att skapa en försörjning genom sin konstform kan sprida sig inom EU. Beslutet för ett sådant avtal bör dock inte ligga hos EU utan hos det enskilda landets regering.

» Kultur är en viktig del av den europeiska identiteten «

Cecilia Wikström,
EU-parlamentariker,
Folkpartiet

Driver ni några kulturpolitiska frågor i EU?

–Som liberal har jag inte en instrumentell syn på kultur, utan betonar att kulturen har ett värde i sig själv. Men för att ta oss ur den långa ekonomiska krisen så har det varit tillväxtpotentialer och arbetstillfällen som stått i fokus för den europeiska kulturpolitiken. Den liberala gruppen i parlamentet var därför mycket pådrivande under arbetet med EU-programmet Kreativa Europa, som ger stöd till och främjar rörligheten för konstnärer och distribution av europeiska audiovisuella verk. Gruppen såg till att säkerställa att idén om en ny lånegaranti inrättades som en del av programmet, vilket kommer att förenkla finansieringsmöjligheten för konstnärer och kulturarbetare.

Vilka är de viktigaste kulturpolitiska frågorna i ett EU-perspektiv?

–EU ska komplettera medlemsstaternas verksamhet gällande kulturpolitik och de viktigaste frågorna blir därför att stödja områden som bättre behandlas på europeisk nivå än på nationell nivå, såsom utbyte mellan kulturutövare och att säkerställa ramverk och distributionsvägar för kulturspridning. Den gemensamma europeiska kulturpolitiken bör också ta hänsyn till den dubbla karaktär som kultur och kulturella aktiviteter har med å ena sidan det konstnärliga värdet av kultur och å andra sidan det ekonomiska värdet av dessa sektorer, inklusive deras bredare samhällsrelaterade bidrag till kreativitet, innovation och social integration.

Tycker ni det är viktigt att EU driver en gemensam kulturpolitik?

–Kultur är en viktig del av den europeiska identiteten och därmed också viktig för det europeiska samarbetet. Det är viktigt att säkerställa gemensamma ramverk som skapar möjligheter för både utövare och mottagare och att få ett så brett utbyte och spridning av kultur som möjligt. Vi behöver skapa förutsättningar för en levande kulturscen, men även ekonomiska förutsättningar för kulturutövare att leva på sin konst. Det är därför viktigt att finansiering för den kulturella och den kreativa sektorn förbättras. Det har till exempel alltid varit svårt för artister att få lån för att finansiera sin verksamhet eller sina projekt på grund av den immateriella karaktären hos många av sina tillgångar (och behovet av att ta risker och experimentera för att förnya sig och skapandet). Sådant risktagande måste stödjas även av den finansiella sektorn och det är därför bra att det genom EU-programmet Kreativa Europa har skapats en mekanism där EIB kan gå in som garant för att öka de nationella bankernas förståelse och vilja att ge lån till företag och organisationer som verkar inom den kulturella sektorn. Sådana satsningar är lättare att göra på Europeisk nivå och genom gemensamma satsningar.

Vilka frågor borde prioriteras inom en gemensam europeisk kulturpolitik?

–För att kunna bidra till en utveckling av ett gemensamt kulturområde är det viktigt att främja rörlighet över gränserna för kulturella och kreativa aktörer och för spridningen av kulturella och kreativa verk, och därigenom främja kulturutbyte och interkulturell dialog. Det är därför viktigt att säkerställa moderna distributionssätt för artister så att de kan distribuera sin konst och få del av intäkterna, men också så att Europas medborgare kan få del av det stora kulturarv och den kulturscen som finns i Europa.

Den ekonomiska krisen i Europa har drabbat kulturen hårt. Borde EU ta ett gemensamt ansvar för denna utveckling?

–Det är en väldigt sorglig utveckling vi ser i flera medlemsländer idag, men dessa beslut måste få vara upp till varje medlemsland. I många fall har den ekonomiska krisen inneburit nedskärningar i många viktiga sektorer och områden (hälsa, sjukvård, skola, kultur) så varje medlemsland bör själv få göra den bedömningen, så att medborgarna känner att de kan påverka dessa prioriteringar genom direkta val.

Kan ert parti tänka er att på EU-nivå utarbeta en rekommendation om enprocentregeln?

–Även om regeln i sig kan vara bra är vi tvivelsamma till nytta med en sådan rekommendation från EU. Kulturpolitiken är och bör förbli ett nationellt politikområde. Mervärdet av satsningar eller pekpinnar från EU är troligen inte särskilt stort.

Skulle ert parti kunna förespråka att MU-avtalet tas upp för diskussion i EU?

–Kulturpolitiken i klassisk mening är och bör vara nationell.

» Kulturen är en grön tillväxtsektor « /Isabella Lövin (MP)

» Eu är ingen plats för kulturpolitiken «

Lars-Axel Nordell,
kulturpolitisk talesperson
Kristdemokraterna

Driver ni några kulturpolitiska frågor i EU?

– Nej, inte så till vida att det finns några kulturpolitiska frågor vi vill lyfta i EU. Däremot försvårar EU-regleringar svensk kultur och svensk kulturpolitik på ett antal områden, vilket vi naturligtvis är angelägna om att komma till rätt med. Det handlar om att Sverige ska få behålla kulturomsen och en momsbeFriad ideell sektor. Vi anser inte att EU är bästa ändamålsenliga politiska nivå för kulturpolitiken.

Finns det frågor som borde prioriteras inom en gemensam europeisk kulturpolitik?

– Vi strävar inte efter en gemensam europeisk kulturpolitik utan anser som huvudregel att kulturpolitiskt beslutsfattande bör ske närmare medborgarna, på nationell eller lokal nivå. Vi pratar mycket om subsidiaritetsprincipen, det vill säga att beslut skall fattas på lägsta ändamålsenliga nivå. I regel behöver kulturpolitiken flyttas närmare människor. Däremot har EU en viktig funktion i att samordna lagstiftning

inom vissa områden, även områden som påverkar kulturen. Här kan exempelvis upphovsrättslagstiftningen nämnas.

Vilken roll har kultur för det europeiska samarbetet?

– Vår europeiska kulturskatt är mycket rik och flera av världens genom historien främsta kompositörer, lyriker och målare har varit européer. Vår gemensamma kulturhistoriska bakgrund kan ge oss gemensamma referenspunkter.

Den ekonomiska krisen i Europa har drabbat kulturen hårt. Borde EU ta ett gemensamt ansvar för denna utveckling?

– Nej, det är medlemsstaternas ansvar att besluta om sina budgetprioriteringar för kulturpolitiken.

IAA i Sverige föreslår att 0,5 procent av EU:s totala budget läggs på direktstöd till konst och kultur. Vad anser ni om ett sådant förslag?

– Vi stödjer inte förslaget, kulturpolitiken skall ägas och finansieras av medlemsstaterna själva.

De »kreativa och kulturella näringarna« framhålls ofta som en nyckel till Europas framtida välbefinnande. Vad har politiken för roll i denna utveckling?

– Det är sant för vissa EU-länder, inte minst för Sveriges del, att kreativa näringar som till exempel musikproduktion är och har varit en viktig exportbransch. Den enskilt viktigaste framgångsfaktorn är förstås människors kreativitet och idéer, om politiken har en uppgift så är det att inte lägga hinder i vägen för dem som vill omsätta sin kreativitet till en affärsverksamhet.

Kan ni tänka er att på EU-nivå utarbeta en rekommendation om en procentregeln?

– Vi tycker det svenska systemet med konstnärlig utsmyckning i grunden är bra, men hur danskarna eller belgarna löser de här frågorna är faktiskt en fråga som hör hemma i deras länder.

Skulle ert parti kunna förespråka att MU-avtalet tas upp för diskussion i EU?

– Det här är inte frågor som hör hemma på överstatlig nivå. Gärna dialoger om utställningsavtal mellan länderna, men det måste finnas en bred respekt för olika lösningar i olika länder.

» EU skall inte ha någon egen kulturpolitik «

Gunnar Hökmark,
EU-parlamentariker,
Moderaterna

Driver ni några kulturpolitiska frågor i EU?

– Det är naturligtvis alltid lockande för politiskt förtroendevalda att försöka lösa alla mänskligens problem och uppfylla deras önsningar där de råkar ha makt och inflytande. Jag tycker att det är en viktig princip att stå emot alla sådana frestelser. Man skall inte flytta makt och inflytande bort från enskilda människor om det inte finns en mycket tydlig vinst av att makten samlas och centraliseras. EU har tillkommit för att hantera en del uppgifter som vi som enskilda eller vi i kommunen eller i hela Sverige inte kan lösa själva.

Finns det frågor som borde prioriteras inom en gemensam europeisk kulturpolitik?

– Sverige har inte lämnat över ansvar till EU för att likrikta eller ens samordna kulturen i Europa. För oss är det tvärtom; det är viktigt att slå vakt om och skydda kulturella olikheter och särarter. EU skall inte ha någon egen kulturpolitik. Kulturen kommer att dra nytta av ökat välbefinnande som blir en effekt av avregleringar och ökad rörlighet. På en lång rad områden där ny teknik introduceras och nya möjligheter öppnas kommer kulturutövare att kunna dra nytta av framstegen. Självklart kommer också ökad rörlighet att ge mängder av impulser och inspirationer i nya möten och kulturella krockar också att betyda kulturella framsteg och förnyelse.

Kan ni tänka er att på EU-nivå utarbeta en rekommendation om en procentregeln?

– Nej.

Skulle ert parti kunna förespråka att MU-avtalet tas upp för diskussion i EU?

– Nej. Dessa frågor bör inte hanteras på EU-nivå. Det är nationella beslut som ska styra denna typ av frågeställningar.

» Kultur är en viktig del av den europeiska identiteten «

/Cecilia Wickström (FP)

» EU ska inte syssla med kulturpolitik «

Marlin Kinnunen,
Press- och kommunikationsansvarig
Sverigedemokraterna

Kommer ni att driva några kulturpolitiska frågor i EU, ifall ni blir invalda?

– Sverigedemokraterna tycker inte att EU ska syssla med kulturpolitik. Vårt parti ser det som ett problem att EU växer genom att dra på sig fler utgiftsområden och att det överförs makt från de nationella parlamenten till EU. Kulturpolitiken ska beslutas nationellt. Genom att minska EU:s inflytande över beslut och budget kan man frigöra mer resurser till svensk kulturpolitik.

Vilken roll tycker ni att kultur har för det europeiska samarbetet?

– Kulturellt utbyte är viktigt såväl för samarbete som för utveckling. Vi ser dock inget behov av att EU spelar en roll på området. EU vill använda kulturpolitiken för att bygga en starkare europeisk identitet för att på så vis bygga vidare mot en federal politisk union. Vi vill inte att kulturpolitik ska bedrivas på detta sätt och ser inget behov av en gemensam kulturpolitik på EU-nivå.

Den ekonomiska krisen i Europa har drabbat kulturen hårt. Borde EU ta ett gemensamt ansvar för denna utveckling?

– Nej.

IAA i Sverige föreslår att 0,5 procent av EU:s totala budget läggs på direktstöd till konst och kultur. Vad anser ni om ett sådant förslag?

– En av Sverigedemokraternas viktigaste valfrågor är att minska EU:s budget. Vi vänder oss således mot att EU ska dra på sig mer kostnader.

Kan ni tänka er att på EU-nivå utarbета en rekommendation om enprocentregeln?

– Nej, EU ska inte lägga sig i hur medlemsstaternas kulturanslag fördelas.

Skulle ert parti kunna förespråka att MU-avtalet tas upp för diskussion i EU?

– Vår grundinställning är att det är medlemsstaterna och inte EU som ska reglera ersättningsnivåerna.

ENKÄTEN ÄR SAMMANSTÄLLD AV:
JULIA PILEBY, ANDERS RYDELL

» Vi vill skapa en digital inre marknad «

Christian Engström,
EU-parlamentariker
Piratpartiet

Driver ni några kulturpolitiska frågor i EU?

– Ja, att reformera upphovsrätten så att den inte längre skapar en konstgjord konflikt mellan kreatörer och konsumenter är en av Piratpartiets kärnfrågor. Den frågan ligger på EU-nivån. Under mandatperioden har jag bland annat arbetat med att ge bibliotek och museer rätten att digitalisera så kallade »herrelösa verk«, att ge synskadade bättre tillgång till böcker på tillgängliga format över nationsgränserna, och att öka transparensen i insamlingssällskapen.

Vilka är de viktigaste kulturpolitiska frågorna i ett EU-perspektiv?

– Under nästa mandatperiod kommer EU besluta

om en revidering av upphovsrätten. Där arbetar Piratpartiet för att skapa en gemensam digital inre marknad med enhetliga och verklighetsanpassade regler, istället för de 28 nationella digitala marknader vi har idag.

Tycker ni det är viktigt att EU driver en gemensam kulturpolitik?

– Kultur bygger på mångfald, så det är bra att huvudansvaret för kulturpolitiken ligger på de enskilda länderna och inte hos EU. Vare sig kreativitet eller mångfald är något som kan kommanderas fram med centraliserade dekret från Bryssel. De resurser som EU lägger på kulturella satsningar bör även i framtiden ses som ett komplement till det som görs på nationell nivå, inte som en ersättning för ländernas kulturpolitik.

Den ekonomiska krisen i Europa har drabbat kulturen hårt. Borde EU ta ett gemensamt ansvar för denna utveckling?

– Nej, det tror jag bara skulle leda till mindre pengar till kulturen snarare än mer. I princip alla pengar som EU har kommer ju från medlemsstaterna, och det är mycket lättare för ländernas regeringar att säga nej till att ge ytterligare pengar till EU än att säga nej till att ge pengar till kulturen på nationell nivå.

IAA i Sverige föreslår att 0,5 procent av EU:s totala budget läggs på direktstöd till konst och kultur. Vad anser ni om ett sådant förslag?

– Piratpartiet har i och för sig ingen åsikt om det konkreta förslaget, men det är inte alls säkert att den kulturella sektorn tjänar på att ansvar och resurser flyttas från den nationella nivån till Bryssel.

Kan ni tänka er att på EU-nivå utarbета en rekommendation om enprocentregeln?

– Piratpartiet har ingen åsikt i den frågan.

Skulle ert parti kunna förespråka att MU-avtalet tas upp för diskussion i EU?

– Piratpartiet har ingen åsikt i den frågan.

Sharon Lockhart

16.04
- 29.06

Milena, Milena

▶ **Bonnierskonsthall**

Söndag 13 april
Konstakademien, hörsalen
Fredsgatan 12, Stockholm
KI 11.00 Konstpolitisk debatt
KI 12.20 Kaffe med konsttårta

Medverkande kandidater till EU-parlamentsvalet
Marita Ulvskog (S), EU-parlamentariker och fd kulturminister
Jasenko Selimovic (FP), fd statssekreterare och regissör
Isabella Lövin (MP), EU-parlamentariker och författare

Paneldebatt och tårta inför konstens födelsedag

WORLD ART DAY

Vilken betydelse har konsten för EU och EU för konstnären?

Medverkande konstnärer

Carolina Falkholt, Pontus Raud och Victor Marx
kommenterar debatten och utformar varsin tårta.

Moderatorer

Katarina Jönsson Norling, riksordförande KRO
och ledamot i svenska IAA
Anders Rydell, chefredaktör för Konstnären
och författare

Arrangörer: Svenska International Association of Arts (IAA), tidningen Konstnären, Konstnärernas Riksorganisation, Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare. Tårtor på bild av: Galleri Syster, Makode Linde, Peter Johansson, Lisa Jonasson.

LEDARE KRO

KATARINA JÖNSSON NORLING
MICHEL ÖSTLUND

Foto: Olof Brandt, Ylva Helligren

EU:s konstpolitiska utmaningar

TAGGORD Kulturbudget, Konstnärer, Investeringar, Utveckling

”Kultur är och har alltid varit det cement som binder samman Europa”. Så inledde Europakommissionens ordförande, Manuel Barroso, 2013 års forum för Kreativa Europa. ”Kulturen är en väsentlig grund till vårt Europeiska projekt och måste fortsatt vara starkt förankrat i våra ideal om vi ska lyckas uppnå ett mer enat, starkare och öppet Europa.”

Vi instämmer gärna i dessa ord men hör oro-väckande signaler från flera håll. Det skärs rejält i kulturbudgetar i en tid när konstnärliga satsningar behövs som mest. De offentliga rummen blir alltmer kommersialiserade och samhället förväxlas med en marknad, där medborgarna tilltalas som kunder och konsumenter. För att hejda denna utveckling behövs motkrafter, en annan syn på oss själva och vår existens. Det behövs konst som kan ifrågasätta befintliga strukturer, problematisera vår tillvaro eller skänka en stunds njutning. Konsten och kulturen kan, och bör, bidra till att skapa mening och sammanhang.

Sedan den 21-procentiga momsen på kulturella evenemang infördes i september 2012 har den spanska kulturen fått bevitna betydande nedskärningar. Liknande situationer har vi i länder som Grekland och Portugal. I Holland drogs kulturbudgeten ner med 30 procent inför år 2013. Över hela Europa lever konstnärerna under svåra ekonomiska omständigheter. Även i ett land som Sverige, som inte på samma sätt har drabbats av finanskrisen, är den ekonomiska situationen för konstnärer svår. Konstnärer är en av de yrkesgrupper i landet som har lägst och mest oregelbundna inkomster, trots att de är en av de mest välutbildade yrkesgrupperna. Av den statliga svenska kulturbudgeten går bara ett par procent till bild- och formkonsten. Av EU:s budget går 0,05 procent till kulturen, varav en liten smula eventuellt hamnar hos bild- och formkonstnärerna. Det behövs en konst- och konstnärspolitik i Europa värd

namnet. Politikernas roll är att skapa goda förutsättningar för konsten och kulturen så att den kan utvecklas och blomstra på egna villkor.

KRO är genom sin svenska sektion medlem i IAA – International Association of Art. IAA tillkom på initiativ av UNESCO, som behövde partners inom kultursektorn. Konstnärernas villkor varierar i Europa men vi ser att IAA-Europa har något unikt. Vi samlar konstnärer och konstnärorganisationer i nästan alla länder i Europa. Därför har vi goda möjligheter att påverka EU-byråkratin. Vi kan med ett konstpolitiskt program tala med en enad röst som har stöd i UNESCO. Det ger förhandlingsstyrka när varje sektion kan följa upp och påverka respektive nations kulturpolitiska förhandlare inom EU. På IAA Europas årsmöte i Oslo våren 2013 antogs vårt förslag på ett konstpolitiskt program för en humanistisk, estetisk och konstnärlig utveckling av EU.

Vad vill vi då få EU att åstadkomma? För att kartlägga goda exempel och beskriva dess effekter vill vi att EU gör en omfattande utredning av konstnärers ekonomiska villkor och sociala situation samt kartlägger politiska åtgärder som riktas till bild- och formkonsten och dess konstnärer. I Sverige har vi både enprocentsregeln och MU-avtalet som effektiva politiska redskap för att få ut konsten till medborgarna och ge konstnärerna skäliga ersättningar för sitt arbete. Finns det andra förslag för att förbättra konstnärernas villkor ute i Europa som vi inte känner till? Mot bakgrund av denna kartläggning vill att EU utarbetar en strategi för att stärka bild- och formkonstnärernas upphovsrätt, yttrandefrihet, arbetsmöjligheter samt ekonomiska och sociala villkor. Ett konkret mål att sikta på är att öka budgeten för stöd till konst och kultur från 0,05 procent till minst 0,5 procent av EU:s totala budget och att minst 10 procent av EU:s kulturbudget riktas till bild- och formkonsten.

Vi vill att EU antar ett program för hotade bild- och formkonstnärer, som bland annat tar

upp frågan om fristäder och yttrandefrihet. I veckan kom ett glädjande besked från Gävle kommun som nu har beslutat att man vill ingå i det världsomspännande nätet av fristäder och bli den första att specifikt rikta in sitt stöd till en hotad bild- och formkonstnär.

Vi vill också se en enhetlig kultur moms på 6 procent, motsvarande bokmomsen. När vi nyligen frågade våra kulturpolitiker på rikspanelet om de vill införa en enhetlig sexprocentig kultur moms så skruvade flera av dem på sig och sa att ja, jo det vill vi gärna se men EU hindrar oss. Här finns ett EU-beslut som direkt kan påverka den enskilda konstnärers möjlighet att sälja verk.

Kultur är inte något ”trevligt att ha”, utan något som är ”nödvändigt att ha”, sa Manuel Barroso på 2013 års forum Kreativa Europa och fortsatte: ”Att spendera pengar på kultur är ingen lyx utan en sund investering”. Nu ser vi fram mot att dessa ord omsättas i praktisk politik och då spelar det roll vilka politiker vi väljer som våra företrädare i EU-parlamentet.

Katarina Jönsson Norling
Riksordförande KRO

Michel Östlund
Ordförande för KRO-sektionen av
International Association of Arts (IAA)

UNESCO har utlyst den 15 april till World Art Day. Då är det bara några veckor kvar till EU-valet. I Stockholm passar vi på att fråga ut några av de svenska toppkandidaterna till EU-parlamentet den 13 april. Vi vill höra hur de tänker kring EU:s kulturpolitik samtidigt som vi för fram våra olika konstpolitiska förslag för att förbättra situationen för konsten och konstnärerna i Europa.

Dyster "Utsikt från ateljéerna" ger viktigt underlag i det politiska arbetet

Årets stora konstnärenskät visar att det är svårt för många konstnärer och konsthantverkare att leva på sin konst. Inkomsterna står stilla. Precis som 2011 tjänar fortfarande 64% av bild- och formkonstnärerna bara 13 300 kronor i månaden eller mindre.

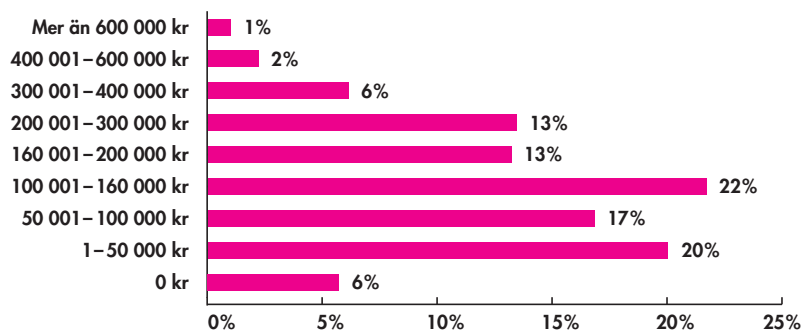
Under fyra veckor vintern 2013/14 genomfördes enkäten Utsikt från ateljéerna 2014. 2 786 professionella konstnärer och konsthantverkare från BUS, KRO och KIF svarade. I en första delrapport har vi sammanställt svaren för frågor som berör inkomster och trygghetssystem. Den kommer under våren att följas upp av ytterligare en rapport om MU-avtalet.

Den höga svarsfrekvensen (43%) gör att Utsikt från ateljéerna 2014 ger ett betydelsefullt underlag i arbetet för att förbättra konstnärers ekonomiska och sociala villkor. Enkätens svar är dock ingen munter läsning. De visar på en yrkeskår som brinner för sitt arbete men som har stora problem att försörja sig på sin konst. Sex av tio bild- och formkonstnärer lägger ner mer än 50% av sin totala arbetstid på sitt skapande – närmare fyra av tio ägnar 75% eller mer åt den egna verksamheten, trots det blir inkomsterna blygsamma och utgör för varannan person mindre än en fjärdedel av den taxerade inkomsten.

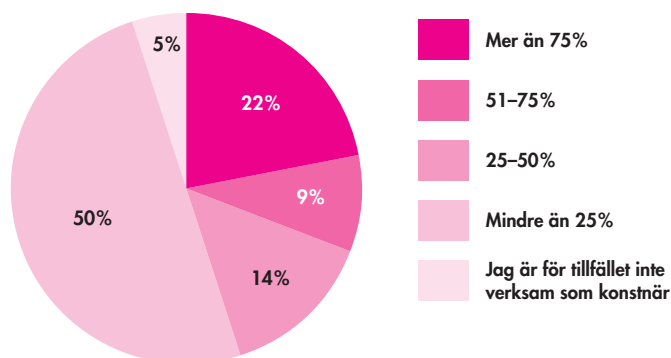
När inkomster från både lönearbete och den konstnärliga verksamheten räknats samman har drygt sex av tio en taxerad årsinkomst på mindre än 160 000 kronor. Det motsvarar som mest en månadsinkomst på 13 300 kronor. För fyra av tio är årsinkomsten bara 100 000 kronor eller mindre.

Jämfört med 2011 års konstnärenskät är skillnaderna i inkomst endast marginella. Det finns dock betydelsefulla differenser i vissa intervall. Ett exempel är att kvinnliga konstnärer redan 2011 återfanns i de lägre inkomstintervallen i högre grad än sina manliga kollegor, mönstret går igen i 2014 års undersökning men har ökat något. 2011 uppgav 66% av

Uppskatta din sammanlagda taxerade inkomst (konstnärlig verksamhet och andra inkomster) för år 2012.

Uppskatta hur stor andel av din taxerade inkomst du får in på din konstnärliga verksamhet?

kvinnorna och 61% av männen att inkomsten var mindre än 160 000 kronor, 2014 är motsvarande siffror 67% och 58%. Mellan inkomstintervallen 100 000–160 000 kronor och 160 001–200 000 kronor uppstår även en brytpunkt där kvinnor och män bryter plats. Medan kvinnor dominerar i årsinkomster på 160 000 kronor och mindre är männen överrepresenterade i intervallen från 160 001–600 000 kronor och mer.

De flesta, närmare sju av tio, arbetar som kombinatörer där konstnärskapet bedrivs genom egen firma och där brödjobb krävs för att få ekonomin att gå ihop. Det framgår att kvinnor jobbar utanför företaget i högre grad än män. Många konstnärer, fler än sex av tio, väljer att inte

ansluta sig till a-kassan alls. Den större delen väljer således konstnärskapet och företaget framför trygghetssystemet, som ändå inte är anpassat efter konstnärers situation.

En positiv trend är att fler än tidigare, tio procent fler, uppger att de använder sig av det sociala trygghetssystemet för att få ersättning vid vård av barn och vid egen sjukdom. Siffrorna är dock fortfarande anmärkningsvärt låga: endast tre av tio konstnärer har sökt och fått ersättning från Försäkringskassan vid vård av barn, hälften av konstnärerna anmäler inte sjukdom till Försäkringskassan.

Rose-Marie Fasth

Konstpolitiska samtal på SVT Play

I samband med konstmässan Supermarket Independent Art Fair på Kulturhuset 14–16 februari, arrangerade KRO/KIF och Supermarket "Konstsoffan", sex politikersamtal om konstpolitik med två partiledare, Gustav Fridolin (MP) och Jonas Sjöstedt (V), och fyra kulturpolitiska företrädare för M, S, FP och C. Katarina Jönsson Norling, ordförande i Konstnärernas riksorganisation, lotsade åhörarna genom en tre timmars utfrågning. Till sin hjälp

hade hon konstnären Nina Bondeson och Johan Wingestad, ordförande för Sveriges konsthantverkare och industriformgivare. I slutet av varje intervju fick politikerna svara på åtta Ja- och Nej-frågor om bland annat enprocentregeln, MU-avtalet och konstnämns.

Här finns en längre artikel av samtalen, en sammanställning av debattörernas ja/nej-svar och länk till SVT:s sändning av samtalen: www.kro.se/konstsoffan.

Foto: Rose-Marie Fasth

Vad KRO/KIF:s medlemmar vill

För att få reda på vilka politiska frågor medlemmarna anser är viktigast att KRO/KIF driver fick svarspersonerna i Utsikt från ateljéerna 2014 välja fyra svar i en lista med 14 alternativ. Mer än varannan medlem vill se en ökning av den statliga finansieringen till bild- och formkonsten. Att trygghetssystemen anpassas till konstnärernas villkor var ett annat alternativ som hamnade högt liksom att företags inköp av konst blir avdragsgillt. På fjärde plats kom "Att myndigheter, landsting och kommuner tillämpar enprocentregeln".

EU OCH KONSTEN I FOKUS PÅ WORLD ART DAY

För att belysa konsten och yttrandefriheten firas World Art Day över hela världen den 15 april. I Stockholm arrangeras en paneldebatt på Konstakademien om konsten och EU söndag 13 april. Debattörer är kandidater till EU-parlamentsvalet. Det blir också kalas med tårter av tre konstnärer.

EXTRA RIKSMÖTE FÖR KRO 13 APRIL

I samband med EU-debatten på World Art Day håller KRO ett extra riksmöte i Stockholm. Alla som var ombud på ordinarie Riksmötet 2013 har kallats, men mötet är öppet för alla medlemmar. Före den 30 september hålls även regionmöten på olika håll i landet, något som genomförs vartannat år bland annat för att välja ombud till KRO:s ordinarie riksmöte.

KIF ÅRSMÖTE 9 MAJ MED INTERNATIONELLA GÄSTER

I samband med KIF:s årsmöte 9 maj på Europadagen arrangeras ett seminarium på Beckmans med titeln Promoting Mobility for Craft and Design Artists in Europe. Tanken är att presentera möjligheter för svenska konsthantverkare och formgivare att komma ut internationellt. TransArtists från Nederländerna, Norwegian Crafts från Norge och Konstnärsnämnden kommer att delta i programmet. Årsmötet äger rum mellan klockan 10.00–12.00. Seminariet, där KIF står som värd i samarbete med Konstnärsnämnden och Beckmans, är på eftermiddagen mellan klockan 13.00–15.30.

LEDARE KIF

JOHAN WINGESTAD
MARGOT BAROLO

Foto: Felix Odell, Rose-Marie Fashl

Därför behöver industrin vår kompetens och våra visioner

TAGGORD Konstindustri, Hantverk, Formgivning, Svenskt näringsliv

Hantverks- och konstindustrin i Norden har länge brottas med stora problem. Det har skrivits hyllmetrar om krisen i glasindustrin. Den främsta orsaken som lyfts fram är en allt hårdare konkurrens från utlandet. Tittar vi på teknikföretagen har så många som 40 procent återigen valt att förlägga åtminstone en del av produktionen i Sverige enligt aktuell forskning från Högskolan i Gävle. Men trots att intresset för småskalig och lokal produktion verkar öka liksom den positiva utvecklingen inom närliggande branscher verkar trenden för dessa företag ännu inte ha vänt.

Så stämmer det att framtiden ter sig så hopplös för konstindustrin som det påstås? Framtiden ter sig minst sagt oviss, men det talas sällan om de alternativ som finns till att bemöta konkurrensen med andra medel än lägre priser.

Ett företag som utgör ett bra exempel i sammanhanget är Klässbols Linneväveri. När textilbranschen på 60- och 70-talet gick över till syntetmaterial fortsatte Klässbols att tillverka och utveckla nya kvalitativa produkter i lin. Denna period var kanske den tuffaste i företagets snart 90-åriga historia, men pendeln svängde och idag är det naturmaterial som efterfrågas. De är idag ett av få väverier som har kvar sin produktion i Sverige och företaget växer tack vare att man tänker långsiktigt, satsar på formgivning och värnar om kvalitet och kunskap om produktionen.

Det är vad vi tror kan vara en av nycklarna till framgång. Bakom den svenska konstindustrins internationella framgångar under första delen av 1900-talet fanns konstnärerna,

eller rättare sagt det mycket nära samarbetet mellan konstnär och industri. Konstnärliga visioner destillerades på så vis ned till vardagsföremål i ny tappning. Samarbetet mellan formgivare och hantverkare ledde också till att nya tekniker och material utvecklades och togs i bruk. Allra bäst gick det för de industrier vars ägare och chefer förstod branschen och som förmådde att sammanlänka sitt företagande med samhällsbyggandet på flera nivåer.

Inom våra styrelser har vi diskuterat hur vi idag skulle kunna verka för fler och bättre samarbeten mellan formgivare och företag. Sedan ett år tillbaka driver KIF Best in Sweden, ett utvecklingsprojekt som hitintills resulterat i ett nytt register med småskaliga hantverksindustrier. Sveriges designer har sedan tidigare ett register med designers och tillsammans kommer vi se över möjligheten att ta fram en designköpsmanual för företag som är intresserade av att samarbeta med formgivare.

Den största insatsen i sammanhanget står dock våra medlemmar själva för. Vi skulle vilja gå långt som att hävda att det i mångt och mycket är vi konsthantverkare och formgivare som idag bär upp den svenska hantverks- och konstindustrin. Vi formger inte bara nya produkter, utan vi har kommit att ta ett allt större ansvar för fler led inom produktionen och distributionen. Detta har skapat många nya uppdrag för de industrier och företag vi samarbetar med.

Den som tittar närmare på våra projektbudgetar skulle nog bli förvånad. En av de största

utgiftsposterna utgörs nämligen av uppdrag till små som stora hantverksindustrier, samt mindre specialiserade grossistföretag. Det kan t ex handla om en glashytta som får i uppdrag att serietillverka en produkt, en prototypverkstad som ska ta fram gjutformar eller en syateljé som ska bistå i arbeten med att färdigställa ett större textilt konstverk för ofentlig miljö.

För att vända den pågående trenden så är det viktigt att branschen och näringspolitiken på ett bättre sätt förmår att tillvarata vår kompetens, vår tränade förmåga till innovativa lösningar och nya perspektiv. Detta för att vi i vår tur ska kunna tillvarata och slå vakt om hantverksindustriernas kompetens, kulturhistoria och arbetstillfällen. På samma gång är det viktigt att inte stirra sig blind på ny teknik och kortsiktiga vinster. Fler behöver få upp ögonen för företag som Klässbols Linneväveri och för att visioner, nya idéer och produkter, också kan materialiseras med hjälp av en vävstol från 1900-talets början.

Johan Wingestad
konsthantverkare och ordförande KIF

Margot Barolo
formgivare och styrelseledamot
Sveriges designer

Lång tids engagemang mot sitt slut

I hela 35 år har konstnären Per Åke Magnusson verkat för konstnärernas villkor och förutsättningar i KRO Sjuhärad. I två omgångar som styrelseordförande. När han nyligen lämnade över klubban till Kerstin Dahl Norén var det efter tio år på posten.

Som ordförande har Per Åke Magnusson fört konstnärernas talan i medvind och snålbläst. Tillsammans med andra eldsjälar i Sjuhärad har han bidragit till att kommunen tillämpar MU-avtalet, att Borås konstmuseum öppnat ett galleri för lokala konstnärer och att stadsplaneringen sker med hänsyn till den offentliga konsten. Han har tagit debatten i lokaltidningar, tv och radio – senast i höstas när det visade sig att konstmuseet inte längre hade tillräckligt med pengar för utställningar med nutida konst. Budgeten täckte inte MU-avtalets utställningsersättning till de utställande konstnärerna. Som en lösning försökte museet spara pengar genom att leta utställningar med verk av döda konstnärer.

– Museet räknar med att det gått 150 000 kronor per år till MU. Men de har inte fått ett öre mer från Borås stad. De har inte varit beredda att skjuta till så att konstnärerna får betalt – det borde de ha gjort, säger han med eftertryck.

En annan konsekvens var att konstmuseets Galleri 7 riskerar att läggas ner. Galleriet kom till på initiativ av KRO för att spegla det lokala konstlivet. Men sedan några år har vernissagerna blivit färre och nu är det stopp.

– Helt plötsligt har de inte råd att ha en baspunkt för stadens konst. Jag blev väldigt överraskad att vi inte kunde påverka, sade Per Åke i Borås Tidning.

Per Åke Magnusson i sin ateljé i hemmet i Borås. Här kommer han att fortsätta vara verksam.

– Vi tycker det är jävligt dåligt, säger han till undertecknad.

Vad har hänt genom åren? Hur har konstnärernas förutsättningar förändrats? Något av det mest positiva är IV-ersättningen, tycker Per-Åke.

– Det är den mest objektiva ersättning- en oberoende av trender.

– Sedan har vi MU-avtalet, tillägger han. Men det förutsätter mer statliga pengar för att förverkligas fullt ut. Det borde vara så självklart, att anlitar man en konstnär så ska han eller hon ersättas.

Generellt tycker han sig se att konstnärernas situation blivit kärvare. Många arbetsplatsförlagda konstföreningar som bidragit till att konstnärer fått sälja sina verk, har lagts ner.

– Folk köper inte en tavla att hänga på väggen i samma utsträckning längre. Det finns så mycket annat som konkurrerar.

Sedan att man har ett arbete vid sidan av konsten för att försörja sig, det har blivit naturligt.

I en tid när kulturen allt som oftast får stryka på foten när pengarna inte räcker till är det av stor vikt att det finns en organisation som har mandat att agera för konstnärernas villkor, inte minst att det finns ett lokalt engagemang, anser Per Åke.

– KRO behöver jobba både lokalt och på riksplan. Det krävs att det finns folk som jobbar mot kommunerna på plats och driver frågor om MU-avtal, kollektivverksstäder och så vidare. Det klarar man aldrig centralt.

– Den stora grejen är att man får ett nätverk som kan reagera.

Text och foto: Rose-Marie Fasth

ENGAGERA DIG I NYSTARTADE KRO/KIF STORSTOCKHOLM

KRO/KIF Stockholm har återuppstått. Emma Göransson, ny styrelseordförande, ser fram mot en aktiv lokalförening med medlemmar som engagerar sig i lokala konstnärspolitiska frågor och som tar plats och låter sina röster höras. För närvarande planerar KRO/KIF Stockholm sin verksamhet och kommer att hålla ett releaseevent den 15 maj.

STOCKHOLM CRAFT FAIR 16–17 MAJ

Välkommen till vårens största händelse inom svensk formgivning och konsthantverk: Stockholm Craft Fair! Den 16–17 maj ställer ett 40-tal konstnärer från Norden ut sitt konsthantverk på Ryssgården vid Stadsmuseet (Slussen), en marknad arrangerad av KIF. Besökarna får ta del av ett brett utbud av samtida konsthantverk; studiokeramik, fiberart, metall, papper, trä, textil och glas. Allt går att köpa. Marknaden, som arrangeras för fjärde året, byter i år namn från Slussen Craft Fair till Stockholm Craft Fair. Marknaden är öppen mellan kl 11.00–19.00 på fredag och 11.00–17.00 lördag. Ytterligare information finns på facebook och www.stockholmcraftfair.se

BLI MEDLEM I KRO/KIF

Allt du behöver göra är att gå in på www.kro.se/blimedlem och fylla i dina uppgifter. Som medlem i KRO och KIF stöttar du det politiska arbetet med syfte att stärka konstnärernas sociala och ekonomiska villkor. Förutom detta har du en rad förmåner, exempelvis juridisk rådgivning, en av marknadens bästa försäkringar, rabatt på konstnärsmaterial och teknisk utrustning, gratis inträde på en rad museer och konsthallar i Sverige och världen, avtalsmallar, gästbostad i Stockholm, Carina Ari-ateljén i Paris, med mera.

MEDLEMSAVGIFT

Vuxen 163 kr/månaden (avdragsgill)
Student 335 kr/år
Nyutexaminerad eller reducerad avgift 82 kr/månad (gäller under två år efter examen, vid sjukdom eller tillfälligt studieuppehåll)
Samborabatt 300 kr/år för en av sammanboende medlemmar.

KRO/KIF hälsar våra nya medlemmar välkomna!

Meg Ersbacken-Engman, *Fors*
 Eva Barnekow, *Vinslöv*
 Åke Bergqvist, *Växjö*
 Ulla Hultberg, *Jönköping*
 Tommy B Nilsson, *Höör*
 Pia Sandström, *Stockholm*
 Inger Weychselbaumer, *Limhamn*
 Echi Åberg, *Kivik*
 Johan Ekenberg, *Malmö*
 Maria Harrysson, *Stockholm*
 Stellan Ekegren, *Valdemarsvik*
 Simon Key Bertman, *Stockholm*
 Lena Billingskog, *Uppsala*
 Elin Flognman, *Trollhättan*
 Caroline Karström, *Stockholm*
 Anna-Lena Dancy, *Gunnilse*
 Lennart Samor, *Östersund*
 Lena Selander, *Göteborg*
 Jenny Anderson, *Stockholm*

Helena Eriksson, *Stockholm*
 Gunnar Tryggmo, *Viken*
 Axel Tomas Elmstrand, *Emmaboda*
 Carl Palm, *Stockholm*
 Felice Hapetzeder, *Stockholm*
 Guro Olsdotter Gjøl, *Göteborg*
 Camilla Edström, *Norsborg*
 Aldis Ellertsdottir Hoff, *Norrköping*
 Annika Maria Hedermo, *Fjärdhundra*
 Hannah Gordon Tornesjö, *Skärholmen*
 Birgitta Hallberg, *Köpenhamn S*
 Åse Larissa Frid, *Norrälje*
 Mats Wikström, *Gammelstad*
 Hilda Hellström, *London*
 Anna Lönneborg, *Göteborg*
 Helena Ilke, *Linghem*
 Chris Magnusson, *Umeå*
 Eva Sjö Dahl-Essén, *Djurhamn*
 Stina Rosenberg, *Bagarmossen*

Narek Aghajanyan, *Tierp*
 Jessica Sanderheim, *Malmö*
 Emma Kronvall, *Årsta*
 Linn Warne, *Göteborg*
 Rommel Valenzuela, *Göteborg*
 Roberta Rizell Thaler, *Limhamn*
 AnneLouise Messing, *Stockholm*
 Anna-Karin von Malmberg, *Stockholm*
 Magni Borgehed, *Malmö*
 Annika Thörn Legzdins, *Hägersten*
 Joakim Lager, *Vallentuna*
 Funny Livdotter, *Dals Långed*
 Snövit Hedstierna, *Enskedalen*
 Valeria Montti Colque, *Järfälla*
 Pål Rodenius, *Enskede*
 Nina Wedberg Thulin, *Stockholm*
 Stefan Wallmark, *Umeå*

Porträtt Sven Joann

Porträtt Gunvor Kamke

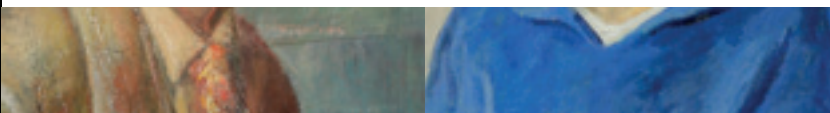
GUNVOR KAMKES & SVEN JOANNS MINNESFOND Utliser ett stipendium på 60 000 kr!

Årets stipendiat kommer också att medverka i utställningen "8+1 konstnärer" under sommaren på Kulturparken Småland.

Enligt stadgarna ska stipendiet ges konstnär, eller i andra hand författare. Sökande med anknytning till Kronobergs län har förtur.

Ansökan skickas till Stiftelsen Gunvor Kamke och Sven Joanns minnesfond, c/o Kulturparken Småland, Box 102, 351 04 Växjö och ska vara framme senast onsdagen den 30 april 2014.

Upplysningar om stipendiet lämnas av Bertil Bäckström, tel. 070-246 26 40

Inbjudan till upphandling av konstnärlig gestaltning - Kollaskolan i Kungsbacka

Kungsbacka är en av de mest expansiva kommunerna i Sverige och Kolla Parkstad är det största bostadsprojektet i Kungsbackas historia. Stadsdelen har ett attraktivt läge och grundskolan med idrottshall får en central placering.

Upphandlingen av den konstnärliga gestaltningen i Kollaskolan genomförs som två separata tävlingar: skolbyggnaden och idrottshallen. Alla byggskisser, planer, beskrivningar, bilder och ansökningsunderlag finns på

www.kungsbacka.se/kollaskolankonst

Ansök senast 2014-05-12

Kultur & Turism

KUNGSBACKA KOMMUN

Varje droppe färg i avloppet är en droppe för mycket

Kadmium är en giftig tungmetall som finns i vissa konstnärsfärger (olja-, akvarell- och akrylfärg).

Du kan bidra till en bättre miljö genom att välja att måla med kadmiumfria färger och ta hand om dina färgrester på rätt sätt.

Mer information om hur du målar miljöanpassat finns på www.kappala.se

www.kappala.se Foto: Eva Althini och Stadsbudet

KÄPPALA

För renare sjöar och skärgård

I samarbete med Karlskrona kommuns kulturförvaltning och KRO

UTLYSES NU FÖR FÖRSTA GÅNGEN

Erik Langemarks resestipendium

Stipendiet är ett resestipendium som kan sökas av bildkonstnärer och arkitekter som "kan fånga STADENS SJÄL" i Erik Langemarks anda.

Målet är att stipendiater studerar stadsplanering och arkitektur i de båda städerna. Tessinkyrkorna vid Stortorget i världsarvsstaden Karlskrona har sina förebilder i Rom.

Stipendiebeloppet är ett basbelopp (44.400 SEK 2014) och ska användas till resa till Rom, samt för uppehälle och arbete där.

Stipendiater ska i sin ansökan beskriva sina ambitioner med stipendiet.

Stipendiater presenteras vid en presskonferens i Karlskrona onsdagen den 18 juni 2014 kl 11.00.

Stipendiater har möjlighet till kontakter och samverkan med Skandinaviska föreningens Konstnärshus i Rom och även söka stipendium för vistelse på konstnärshuset. (för vidare information se: www.skandinaviskforening.org)

Det är Stadsbudskårens önskan att stipendiater under det närmaste året efter resan ska vara beredd att ställa ut sina alster från Romvistelsen i Karlskrona.

Ansökan om stipendiet ska vara Stadsbudskåren till handa senast den 30 april 2014

FRÅGOR OM STIPENDIET LÄMNAS AV

Stadsbudet nr 17 Tullan Gunér, 0708-820877 guner.svard@comhem.se

Stadsbudet nr 8 Peter Althini, 0708-335188 peter@althini.se

MERA INFORMATION PÅ STADSBUDESKÅRENS HEMSIDA: www.stadsbudskarenkarlskrona.se

I nära samarbete med KARLSKRONA KOMMUN

BUS firar 25-årsjubileum!

FOTO: MYMMEL BLOMBERG

»... BUS vill att det ska vara enkelt att både sprida verk och få betalt för dem ...«

Torsdagen den 13 april 1989 hölls BUS konstituerande möte. Det hade föregåtts av att KRO utrett frågan under drygt ett år och sedan fattat beslut om att bilda en organisation som skulle kunna förvalta den del av medlemmarnas upphovsrätt som kallas ekonomiska rättigheter. Ytterligare ett skäl till bildandet av föreningen var att även konstnärer som inte var medlemmar i KRO skulle kunna få sina rättigheter förvaltade, och att BUS på så vis skulle kunna förvalta även internationella konstnärers rättigheter i Sverige. Detta löstes genom avtal med BUS systerorganisationer runtom i världen. Idag, 25 år senare, har BUS över 8 000 medlemmar i Sverige och representerar närmare 80 000 internationella konstnärer och bildupphovsmän.

Mitt eget medlemsavtal är från 1994. Själva avtalet är identiskt med det avtal som nya medlemmar får idag, men om man läser välkomstbrevet så är skillnaderna större. I tur och ordning har till exempel följande tillkommit:

- Följerätt (tidigare droit de suite) 1996. Ersättning vid försäljning av konst i andra hand.
- IV, individuell visningsersättning 1997. Ersättning för visning av konst i offentlig miljö.
- IR, individuell reprografiersättning 2000. Ersättning för verk i böcker och tidskrifter.
- Bildupphovsrätt i Sverige 2008. Organisation där BUS ingår tillsammans med ytterligare 7 bildorganisationer.
- KUN 2009. Konstnärernas Kollektiva Upphovsrättsfond, en fond som fördelar ersättningar som inte går att utbetala individuellt.

Till detta tillkommer dessutom ett kansli med 14 anställda!

Alla ovanstående ersättningar finansieras genom kostnadsavdrag på de belopp som BUS betalar ut och flera av ersättningarna är ett resultat av de avtal som BUS tecknar med olika aktörer som använder bilder professionellt. Några av dessa avtal förhandlas och tecknas ihop med de andra organisationerna inom Bildupphovsrätt och några bara av BUS. När det gäller till exempel IV kommer medlen genom ett statligt anslag och eftersom IV huvudsakligen berör bild- och formkonstnärer (alltså BUS samt KIF/KRO/SK:s medlemmar), blir det en fråga för oss. Det är därför BUS tillsammans med KIF/KRO/SK driver kampanj om att tillföra minst ytterligare tio miljoner till IV-systemet.

I höstas kom en lag om så kallade avtalslicenser som gör det möjligt för både BUS och de andra organisationerna i Bildupphovsrätt, att var och en för sig eller tillsammans, teckna avtal som gäller för alla upphovsmän oavsett organisationstillhörighet (även för dem som inte tillhör någon organisation alls). På så sätt kan vi teckna ännu bättre avtal med till exempel SVT så att alla upphovsmän vars verk visas i olika program får ersättning (det gäller även när verken visas på SVT:s webb). Genom Bildupphovsrätt kan vi också få till avtal med kulturarvssektorn som på ett enkelt sätt vill få möjlighet att digitalisera stora mängder verk där mycket fortfarande är skyddat av upphovsrätt, samt fortsätta att teckna bra och ännu bättre avtal när våra verk används inom till exempel utbildning som grundskola, gymnasium och på universitet. Allt detta underlättas av denna nya lag om avtalslicens.

BUS vill att det ska vara enkelt att både sprida verk och få betalt för dem när de visas och många konstnärer vill kunna ge och ta av varandras verk, men vi behöver ersättning för att våra verk används. Lösningen på det problemet är att teckna avtal med dem som tjänar pengar på att våra verk visas alltså till exempel Google, Facebook och Youtube, men i framtiden kommer det att bli svårt, näst intill omöjligt, för BUS att teckna avtal ensam på det internationella planet.

Dessa stora aktörer skulle genom avtal med upphovsmanorganisationer som BUS och Bildupphovsrätt, kunna lösa situationen på internet där våra verk idag används utan att ersättas, men när det gäller dessa giganter så räcker det inte med samarbetet ens inom Bildupphovsrätt utan det måste ske på internationell nivå tillsammans med WIPO*, och våra systerorganisationer i Europa, EU, runt om i världen.

Samarbete är det som gäller överallt enligt min mening, från BUS eget interna arbete till att i framtiden ha råd att driva mål som intrånget mot all offentligt placerad konst utomhuskonst som BUS jurist Erik Forslund beskriver i en artikel här bredvid.

ÅSA BERNDTSSON
ORDFÖRANDE

* WIPO, World Intellectual Property Organization, är ett organ under FN som hanterar immaterialrätt

Följerätt över hela världen – ge ditt stöd

Följerätten är av grundläggande betydelse för bildkonstnärerna och respekten för deras arbete. Därför har en världsomspännande kampanj dragits igång under namnet Artists Resale Right – All Over the World. Målsättningen är att varje konstnär, var konstnären än bor och verkar, ska få del av det ekonomiska utbytet av att konstverk vidareförsäljs.

Kampanjen bedrivs i form av ett uppprop som skrivs på av konstnärer och allmänhet, du kan alltså förutom att skriva på själv, be andra att skriva på.

Uppropet hittar du via BUS hemsida www.bus.se.

På kampanjsajten förklarar BUS-medlemmen Maria Friberg, tillsammans med andra konstnärer från hela världen, varför det är viktigt med följerätt för alla konstnärer i hela världen.

Uppropet ska lämnas över till WIPO, World Intellectual Property Organization, som är den organisation där man diskuterar och förändrar det upphovsrättsliga systemet på världsnivå. Genom Bernkonventionen om upphovsrätt finns ett likartat skydd i hela världen. I denna finns

ett avsnitt om följerätt, men tyvärr tvingas inte de stater som skrivit på konventionen att införa följerätt. Det är frivilligt att göra det. Nu försöker BUS systerorganisationer runt om i världen att ändra på det och göra regeln tvingande.

Det kommer att ta flera år innan resultat nås, men ett första steg är taget i och med att frågan har förts upp på dagordningen i just WIPO.

Skriv på redan idag: Du stödjer dig själv och världens alla konstnärer!

MATS LINDBERG

Följerätten utreds i Sverige

Sedan slutet av 2013 har en enmansutredning regeringens uppdrag att se över vissa delar av lagstiftningen om följerätt. De viktigaste frågorna gäller om det ska införas sanktionsmöjligheter mot konsthandeln vid bristande redovisning, samt om det minimipris, under vilket följerätt inte utgår, ska höjas.

Den första frågan har aktualiserats genom att BUS under flera år påtalat att lagstiftningen som den nu är utformad är helt tandlös när en handlare vägrar att redovisa. BUS måste nämligen visa att en följerättsberättigad försäljning har skett för att begära redovisning. Konsthandlaren är alltså inte skyldig att redovisa de följerättspliktiga försäljningar som ägt rum, utan kan vänta tills BUS kommer med krav på redovisning. Om konsthandlaren, vid en direkt fråga från BUS, vägrar svara och BUS inte har kunskap (läs bevis) om försäljningar så kan BUS inte tvinga fram en redovisning.

I utredningen har BUS visat att resultatet av detta har blivit en kraftig underredovisning. I Sverige får vi in mindre än en tiondel av vad man får in i Norge, Danmark och Finland, länder som har sanktionsmöjligheter vid bristande redovisning. Erfarenheterna från dessa länder visar att

bara möjligheten till sanktioner ökar efterlevnaden markant, vilket också framförs av dessa länders departement och förvaltningsorganisationer. Trots denna »bevisning« kommer det att vara svårt att få gehör för tanken på sanktioner hos utredaren. Detta beror på att man ogärna straffar, vad man i Sverige betraktar som, förhållanden mellan privata aktörer där statens möjligheter att straffa inte passar in. Ett underligt sätt att betrakta följerätten kan man tycka eftersom man i resten av världen inte tycks ha problem med att ha straffbestämmelser i sin lagstiftning.

Men slaget är ändå inte förlorat. Utredaren har förstått problemen och att fakta visar på att det förekommer felaktiga rapporter, samt att redovisningar i många fall helt uteblir och utredaren kommer därför att föreslå en alternativ väg med en förstärkt rätt för BUS att använda sig av kontroll via kronofogdemyndighet och genom domstol. Utredaren kommer också att föreslå att den som yrkesmässigt säljer verk som omfattas av följerätten, självmant ska redovisa till BUS. Det gäller även nollredovisningar, det vill säga när någon försäljning inte skett under redovisningsperioden. Det samlade förslaget skulle ge BUS en förbättrad möjlighet att få in

redovisning från handeln över de försäljningar de genomfört. BUS anser att förstärkningen är bra, men att det inte motsäger att man också inför sanktionsmöjligheter i lagen.

När det gäller frågan om höjt minimipris indikerar de inledande diskussionerna i utredningen att en höjning av minimipriset till det dubbla, cirka 4 500 kronor kan komma att föreslås.

Bakgrunden är en diskussion om de samlade administrativa kostnaderna, både i konsthandeln och hos BUS. Om man, som exempel, tar en försäljning till ett hammarslagspris om 3 000 kronor så ger 5 % i följerätt 150 kronor. Av dessa 150 kronor avgår 30 kronor till BUS för administration och 120 kronor sänds till konstnären. Konsthandeln menar att arbetet i förhållande till vad konstnären får i handen är för stort, men BUS kan visa att dessa siffror är kraftigt överdrivna och inte kan läggas till grund för en förändring. BUS statistik visar att ett stort antal konstnärer varje år har så pass många försäljningar som ger ersättning från 110 – 300 kronor att de i många fall kan ge upp till 5 000 kronor per år i samlad ersättning. Konsthandelns ursprungliga krav var att öka minimipriset till mellan 1 000 och 3 000 euro, något som skulle

innebära ett minimipris på mellan 9 000 och 27 000 kronor, vilket i sin tur innebär att cirka 70 – 90 % av alla konstverk skulle falla bort från följerätt. De verkar nu acceptera det förslag som senast lagts fram i utredningen (en dubblering av nuvarande tröskelbelopp) och de extrema ökningarna av minimipriset tycks därmed vara borta ur diskussionen.

Det som kvarstår är att utvärdera vad en dubblering av minimipriset får för effekt för konstnärerna i förhållande till de administrativa vinster man kan göra med en sådan reform. Även med ett minimipris runt 4 500 kronor kommer nästan hälften av konstverken, att falla bort och det gäller bland annat huvuddelen av all grafik. Följerätten skulle bli en angelägenhet för de mycket väl etablerade konstnärerna och för dödsbon. Det är redan en kritik som redan idag riktas mot följerätten och det måste betraktas som bakvänt, i vart fall för BUS, att förstärka den tendensen. Vi vill ha en så bred ersättning som möjligt som angår de konstnärer vars verk omsätts inom konsthandeln.

MATS LINDBERG

Digisam – Samordna digitalisering

Vårt gemensamma kulturarv digitaliseras successivt med syfte att göra det tillgängligt för forskning, utbildning och den stora allmänheten som har intresse. Regeringen har sedan några år inrättat ett särskilt samordningskansli, kallat Digisam, med uppgiften att stödja de olika institutionerna i de problem som dyker upp när digitaliseringen ska genomföras. Ett av dessa problemområden är hur institutionerna ska hantera de frågor kring upphovsrätten som uppkommer.

Inom kulturarvsinstitutionerna har kunskapen om upphovsrätt och hur man ska skaffa sig de rättigheter man behöver varit svaga, vilket har givit upphov till en hel del missuppfattningar och vanföreställningar. Idéer kring fri användning och

ett överutnyttjande av creative commons-märkning (även CC eller CC-märkning) kan noteras. Den digitala tekniken ger möjligheter att vidga det uppdrag som kulturarvsinstitutionerna har i förhållande till allmänheten, men genom vidgad spridning kan också frågor om bearbetning och vidareanvändning bli aktuella.

Nya problem uppkommer genom att populära spridningsformer, som Wikipedia, Youtube, Instagram och liknande, har användarvillkor som innebär att den som publicerar material på sajten också intygar att de har rättigheterna till det som läggs upp samt även överför vissa rättigheter till dessa så kallade sociala medier.

Digisam har tillsammans med Bildupphovsrätt i Sverige startat ett brett projekt med syfte att klara ut dessa olika frågor. I projektet ska ett modellavtal för upphovsrätten, avsedd för samlingar som ska digitaliseras, diskuteras fram och till avtalet ska det knytas skriftliga råd och möjligheter till stöd på olika sätt.

Bildupphovsrätt anser att arbetssättet, där parterna får lyssna på varandras behov och försöka hitta konstruktiva lösningar tillsammans, är mycket positivt. Projektet har precis startat och kommer att bedrivas hela våren. Man beräknar att det färdiga förslaget presenteras sommaren 2014.

MATS LINDBERG

ÅRETS KUN-PROJEKT

För femte året i rad har KUN – BUS Kollektiva Upphovsrättsersättningsnämnd möjlighet att fördela ersättningar som inte går att betala ut individuellt, till projekt som arbetar för konstnärernas gemensamma intressen.

I år beviljade KUN tre projektansökningar: Projektet REKO, som leds av Erik Krikortz och organisationen c/o konst undersöker arbetsvillkoren för konstnärer som ställer ut på svenska museer och konsthallar. REKO beviljades 100 000 kronor för sitt fortsatta arbete.

Projektet Den nya arbetsplatskonstföreningen med Caroline Lund som projektansvarig beviljades även de med 100 000 kronor. Den

nya arbetsplatskonstföreningen tar avstamp i det faktum att nästan hälften av Sveriges konstföreningar har gått i graven under 2000-talet och projektet hoppas att resultera i förslag på hur man kan vända den trenden och hitta gnistan för arbetsplatskonstföreningarna igen.

Det tredje projektet som i år beviljades anslag är projektet Konstnärernas valkampanj som projektleds av Pontus Björkman och KRO/

KIF. De fick 300 000 kronor. I september 2014 är det val i Sverige och projektet avser att se till att bild- och formkonsten blir ett prioriterat kulturområde på riksnivå efter valet.

Vill du läsa mer om KUN så finns det mer information på www.kun.nu.

LISA MATTISSON

IV-anslaget ökas med 1 142 000 kronor 2014.

Från 35 063 000 kronor 2013 ökas IV till 36 205 000 för utdelningen 2014. Det är en uppräkningsökning med ca 3,15 % och alltså högre än den automatiska ökning som används i statliga budgetar. Men tyvärr är det inte tillräckligt för att bibehålla värdet av IV:n. Eftersom anslagsökningen mellan 2012 och 2013 var oförändrad, så tappar IV i nivå sett över perioden 2012 till 2014; varje poäng har minskat med 1 krona i värde mellan åren. I den anslagsframställning som BUS lämnar till kulturdepartementet för 2015 påvisas att den ersättning som varje individ får är sjunkande. Vi kan nu notera att anslaget, mätt ur den individuella mottagarens perspektiv, minskat tre år i rad. Sänkningen av den individuella ersättningen är 3,74 %. Vi kan också notera att sett över de senaste åtta åren har takten i uppbyggnaden av IV halverats, sett som en ambitionsnivå och i förhållande till vad som bör vara motiverat är det svårt att förstå skälen till denna negativa

förändring.« Den ökning som skett för 2014 räcker alltså inte. Kulturministerns uttalande stöd till IV följs inte upp med tillräckliga anslagsökningar. BUS framförde att en ökning om 10 000 000 kronor var lämplig och motiverade det utifrån genus, social situation och i jämförelse med andra upphovsmannagrupperns position. Till stöd för kravet på denna ökning drevs en framgångsrik kampanj i den bemärkelsen att många deltog i den. Utan den kampanjen hade kanske ökningen helt uteblivit. Men det är märkligt att det kulturministern och departementet har så svårt att ta till sig är sakliga och motiverade argument. Saken är att det är få, eller kanske inget område, som får en så positiv utveckling av 10 miljoner kronor som just en satsning på IV.

Men nu är det nya tag som gäller och vi jobbar vidare för valåret 2014. Målet står fast: Bildkonstnärerna ska nå samma ersättningsnivå som författarna har i bibliotek ersättning – ett första

steg är en ökning med minst 10 000 000 kronor.

Vi kan notera att IV får fler och fler sökande. Det är Sveriges bredaste system för ersättning till konstnärer. För 2013 har BUS betalt ut 33 113 000 kronor till 3 673 konstnärer. 4 023 konstnärer sökte och 350 kom under gränsen för att nå lägsta beloppet om 500 kronor. 473 konstnärer når ett belopp överstigande 20 000 kronor, högsta ersättning är 42 000 kronor.

MATS LINDBERG

BUS i tvist med Wikimedia om bilddatabas

BUS överväger att vidta rättsliga åtgärder mot projektet www.offentligkonst.se, en databas som utan tillstånd publicerar bilder på upphovsrättsligt skyddade konstverk. Bakom sajten ligger Wikimedia Sverige, den svenska grenen av det världsomspännande nätverk som bland annat ligger bakom det användargenererade digitala uppslagsverket Wikipedia.

BUS vill få fastställt att Wikimedias databas utgör ett upphovsrättsintrång. Det skulle i sådana fall innebära att upphovsmännen skulle få betalt för publiceringen av konstverk i databasen.

Projektet är tänkt att göra Sveriges samlade bestånd av offentlig konst tillgängligt via internet för allmänheten. I dagsverket finns verk av ett nittio-tal BUS-medlemmar på sajten, men varken BUS eller upphovsmännen har blivit tillfrågade i förväg om de går med på att deras verk publiceras i databasen, än mindre blivit erbjuden någon ersättning. Då Wikimedia avisat BUS inbiter om att diskutera en avtalslösning kan BUS tvingas till att vidta rättsliga åtgärder.

Wikimedia hävdar ett enligt upphovsrättslagen skulle vara tillåtet att publicera den offentliga utomhuskonsten på internet, men BUS uppfattning är att så inte är fallet.

»Gängse uppfattning bland experter på området är att publicering på internet inte

omfattas i den inskränkning i lagen som ger fri avbildningsrätt av konstverk placerade på allmän plats.« säger BUS ordförande Åsa Berndtsson.

BUS har sedan många år tillbaka ramavtal med ett flertal kommuner som är tänkta just för denna typ av publicering av den offentliga konsten. Avtalen är framtagna i samarbete med kommuner och regioner för att hitta ändamålsenliga lösningar så att upphovsmännen ska få skäligt betalt när konstverken visas på internet. Avtal som gäller precis den typ av användning som nu förekommer gratis i Wikimedias databas.

»Vi har ett ansvar att försvara upphovsrätten, våra medlemmars intressen och inte minst de avtal som vi tecknar med aktörer som faktiskt betalar för sig«, säger Åsa Berndtsson och fortsätter: »Det är oerhört viktigt att vi får fastställt vad som gäller.«

Det som gör situationen med www.offentligkonst.se extra allvarig är att allt bildmaterial som laddas upp i databasen måste ha en frilicens (till exempel CC-märkning) som gör det tillåtet för alla internetanvändare att använda och till och med bearbeta materialet. Bilderna på konstverken riskerar alltså att manipuleras och hamna i främmande, och för den enskilde konstnären, helt otänkbara sammanhang. Denna brist på kontroll medför stor ideell skada.

Åsa Berndtsson igen: »Hela wiki-idén bygger på användandet av så kallade creative commons-licenser som innebär en i princip fri vidareanvändning av det material som publiceras. I privat skala är detta ett obetydligt problem, men i ett större perspektiv är det djupt problematiskt för upphovsmännen. Wikimedia har nära band till arkivmyndigheter som sysslar med digitalisering av kulturarvet. I dessa statsstödda sammanhang är det rimligt att upphovsrätten regleras genom schyssta avtal och inte ges bort gratis.«

Wikimedias agerande innebär ett försök att tänja gränsen och öka utrymmet för gratisanvändare och därmed minska konstnärernas möjligheter till inkomster. Om projektet godkänns i sin nuvarande form, kommer det att gynna alla de stora aktörerna på nätet, som till exempel Google som kommer att dra utnyttja möjligheten att sälja ännu mer annonser och tjäna ännu mera pengar.

ERIK FORSLUND

Privat-kopierings-ersättning, PKE

PKE är den kompensation som utgår till upphovsmän (idag främst kompositörer och filmskapare, men den kan utvecklas till bildskapare) för att privatpersoner ska ha möjlighet att kopiera verk och använda i sin privata verksamhet. Det kan handla om att spela in en film från en tv-sändning till sin box eller att lägga in musik på ett USB-minne. Tidigare användes DVD-skivor (och innan dess kassetter och VHS-band), men numera är det huvudsakligen hårddiskar, USB-minnen, telefoner och datorer som nyttjas när man kopierar.

Ersättningen ska betalas av den som tjänar pengarna på att kulturskaparnas verk får kopieras

och det är, förutom den som kopierar, den som tillverkar och säljer alla de prylar som används för kopiering. Dessa stora företag motsätter sig att betala ersättningen. I retoriken använder man gärna ord som »omodern«, »teknikfientlig« och »skatt« för att skapa en negativ aura runt ersättningen. Men ersättningen är en modern och smidig väg för dem som utnyttjar kulturen för egen vinning till att också vara med att ta ansvar för finansieringen av kulturen.

Följ med i debatten på www.copyswede.se. Frågan är av stor betydelse både ekonomiskt och för de framtida möjligheterna att hantera upphovs-

rättsliga problem. Privatkopieringsersättningen löser de problem som finns med en bred och omfattande privat användning av verk med en smidig och effektiv väg att ersätta de som skapat de verk som används.

MATS LINDBERG

© DP-Bild 2014

nitramvit.se

